

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Papežský dvůr Urbana VIII. pohledem korespondence Pietra Matty (1630-1632)

Martin Plesinger

Bakalářská práce

2019

Prohlášení autora

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci použil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 19. 02. 2019

Martin Plesinger

Poděkování

Srdečně děkuji doc. Mgr. Pavlu Markovi Ph.D. za jeho podporu, cenné rady, připomínky a čas strávený kontrolou a opravou zasláných konceptů při vedení bakalářské práce.

Anotace

Základní snahou, která vedla ke vzniku této bakalářské práce, bylo blíže přiblížit každodenní pracovní náplň Pietra Matty, římského agenta Františka kardinála z Dietrichsteina. Na základě dochované písemné korespondence jsem se pokusil vystihnout jeho význam pro olomouckého biskupa. Je zde také zachycena velká škála zajímavých informací, zasílaných pravidelně kardinálovi do Olomouce. Nejdůležitějším přínosem celé práce je osobní pohled samotného Pietra Matty na události, které se staly mezi lety 1630 až 1632.

Klíčová slova

Agenti, František z Dietrichsteina, papežský dvůr, třicetiletá válka, Urban VIII., Pietro Matta.

Title

The papal court of Urban VIII. by the correspondence of Pietro Matta (1630-1632)

Annotation

The basic effort, that led to the creation of this bachelor work, was to bring closer the work of Pietro Matta, the Roman Agent of Franz Cardinal Dietrichstein. On the basis preserved correspondence of Matta's could be captured his importance for Bishop from Olmutz. There is also captured a wide range of information here, about which the Cardinal was interested and who were sent to him. The most important thing about work is Matta's personal view of the events, that happened between years 1630 and 1632.

Keywords

Agents, Franz from Dietrichstein, papal court, The Thirty Yers' War, Urban VIII., Pietro Matta.

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martin Plesinger**
Osobní číslo: **H16042**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **Papežský dvůr Urbana VIII. pohledem korespondence Pietra Matty (1630-1632)**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Předmětem bakalářské práce bude podrobná analýza souboru italsky psaných dopisů, které od papežského dvora Urbana VIII. zasílal v letech 1630-1632 Pietro Matta kardinálovi Františku z Ditrichštejna. Předpokládá se, že výsledná bakalářská práce přispěje k bližšímu poznání charakteru vazeb mezi Františkem z Ditrichštejna a papežským dvorem v Římě. Především by pak měla odhalit široké spektrum informací, které si kardinál nechal z Říma posílat od svých agentů. Na základě výpovědí dochované korespondence se však autor pokusí rovněž vystihnout roli agentů a jejich význam pro udržování mocenského vlivu na vzdálených panovnických dvorech. Při své práci bude student vycházet z italsky psané korespondence dochované v rodném archivu Ditrichštejnů uloženém v Moravském zemském archivu v Brně (MZA Brno, RA Ditrichštejnů, kart. 436).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

CATALANO, Alessandro, Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598?1667) a protireformace v Čechách, Praha 2008. KUBEŠ, Jiří a kol., V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740, Praha 2018. MAŤA, Petr, Svět české aristokracie (1500-1700), Praha 2004. PARMA, Tomáš, František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii: prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve, Brno 2011. PARMA, Tomáš, In habitu itinerario quasi laicali. Účast kardinála Dietrichštejna na dvojím konkláve roku 1605 podle jednoho vatikánského pramene, ČMM 124, 2005, s. 203-226. SIGNOROTTO, Gianvittorio - Visceglia, Maria Antonietta (a cura di), La corte di Roma tra Cinque e Seicento. "Teatro" della politica europea, Roma 1998. VISCEGLIA, Maria Antonietta, La città rituale. Roma e le sue cerimonie in et" moderna. Roma 2002.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. Mgr. Pavel Marek, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. března 2018**

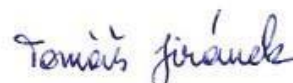
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. března 2019**

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

Obsah

ÚVOD.....	8
FRANTIŠEK KARDINÁL DIETRICHSTEIN.....	11
PIETRO MATTA, AGENT VE SLUŽBÁCH FRANTIŠKA Z DIETRICHSTEINA	19
OSOBNOST URBANA VIII.....	29
ŘÍMSKÁ KAŽDODENNOST A POSTŘEHY PIETRA MATTY	42
PAOLO SAVELLI, MUŽ MEZI VÍDNÍ, MADRIDEM A ŘÍMEM.....	46
ZÁVĚR	53
RESUMÉ	55
SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ A LITERATURY	58
SEZNAM ZKRATEK	63

Úvod

Předložená práce je založena na analýze italské korespondence, kterou kardinálovi Františkovi z Dietrichsteina zasílal v letech 1630-1632 jeho římský agent Pietro Matta a jež je uložena v Moravské zemském archivu v Brně.¹ Tento pramen nabízí široké možnosti uplatnění. V první řadě umožňuje prozkoumat náplň činnosti agenta. Dopisy Pietra Matty však přibližují především zajímavé informace o dění v Římě, ať už se jedná o politickou situaci na papežském dvoře Urbana VIII. nebo římskou každodennost v letech 1630-1632. Právě tímto směrem jsem se rozhodl upřít svoji pozornost a v následujících řádcích představit reflexi papežského dvora a Říma očima Pietra Matty. Za klíčovou osobnost celého příběhu můžeme považovat Františka kardinála z Dietrichsteina. O tomto člověku se v průběhu času napsalo mnoho vědeckých monografií. Z těch nejvíce využitých je třeba zmínit práce Pavla Balcárka² a Tomáše Parmy.³ Neméně důležitými průvodci historií v období 30. leté války se mi ale stalo nesčetné množství dalších autorů, kteří se zabývali různými etapami těchto pohnutých let evropských dějin.⁴

Představit postavu Pietra Matty byl složitý úkol z důvodu nedostatku pramenné základny. Kromě archivních písemností mi výzkum opět ulehčily poznatky Tomáše Parmy.⁵ Za výhodu považuji to, že Matta byl začínající agent, takže jeho pracovní pokroky se daly popsat od prvních krůčků, kterými si vyšlapával cestičku k tomu, aby byl Dietrichsteinem vnímán v co nejpozitivnějším světle. Zjistil jsem, že doba, kterou se zabývám, ačkoliv se zdá být vzdálená staletími, přeci jen jsem v ní našel podobnosti s dnešní realitou. Také v 17. století člověk potřeboval známosti a doporučení, aby mohl vykonávat lukrativní činnost. Dietrichsteinovi agenti převážně řešili kurijní záležitosti, které jsou v prameni dobře popsány. Matta později přešel k informační agendě, která se stala předmětem mého bádání. Za zmínku stojí řada poznatků z každodenního života v Římě, v Itálii nebo v dalších blízkých oblastech. Nalezl jsem několik odkazů na fungování kurýrních služeb soukromého charakteru, ale rovněž rozvíjejícího se státem podporovaného poštovníctví. Čtenář se dozví, jak se choval agenturní

---

¹ V rodinném archivu Dietrichsteinů existuje kontinuální série dopisů mezi Mattou a Františkem kardinálem z Dietrichsteina, která začíná listopadem roku 1630 a končí v březnu roku 1632. Od března do července 1632 se korespondence stává útržkovitou. MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, f. 1-91.

² Pavel BALCÁREK, *Kardinál František Dietrichštejn*, České Budějovice 2004.

³ Tomáš PARMA, *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii*, Brno 2011.

⁴ Petr MAŤA, *Svět české aristokracie (1500-1700)*, Praha 2004; Alessandro CATALANO, *Zápas o svědomí: kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667)*, Praha 2003; Ivana ČORNEJOVÁ, Jiří KAŠE, Jiří MIKULEC, Vít VLNAS, *Velké dějiny země Koruny české VIII.*, Praha 2008; Pavel MAREK, *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.*, ČČH 126, 2007, s. 285-317.

⁵ T. PARMA, *František*, s. 267-268.

aparát při nenadálých situacích, jako bylo náhlé onemocnění, nebo nepřítomnost agenta. Teoreticky jsou přiblíženy společenské poměry, ve kterých Dietrichsteinovi římsští zástupci žili. Osobní rovinou celého příběhu byl vzájemný vztah, který se postupem času vytvořil mezi Mattou a jeho olomouckých patronem.

Při mé snaze o bližší seznámení a pochopení kurijního dvora v dobách Urbana VIII. jsem se opíral o práce zahraničních autorů. K těm inspirativním patří díla Marie Antonietty Visceglie,⁶ Petera Burkeho⁷ a dalších.⁸ Vazbám mezi císařským dvorem a Římem se věnují především Cecilia Mazzetti⁹ a Irene Fossi,¹⁰ které popisují prostředí císařských vyslanců. Stejnou tematiku najdeme také v dílech Tomáše Parmy,¹¹ nebo v rozsáhlé kolektivní monografii „V zastoupení císaře“, jež vznikla pod vedením Jiřího Kubeše.¹² Naopak vztahová politika římské kurie u císařského dvora je popsána ve studii Tomáše Černušáka a Pavla Marka.¹³ Z hlediska numismatiky a finanční politiky se pontifikátem Urbana VIII. zabýval Petr Vorel.¹⁴ Ve své práci jsem se pokusil zprostředkovat to, co Pietro Matta o papeži psal, a jak důležité byly tyto informace pro olomouckého biskupa. Veškerý popis událostí probíhal na jakési stále se opakující platformě, která se postupem času měnila podle aktuálních potřeb. Základní kostra dopisů ale zůstávala stejná. Matta přibližoval v listech papežův denní režim, nebo jeho rozsáhlou přestavbu nejen vojenských, ale také sakrálních, či profánních objektů. To se dotklo Říma a také celého papežského státu. Agent se často věnoval politickým pletichám u kurijního dvora, mezi něž patřily třeba španělské protesty vůči politice papeže. Jednou z informací, která je probírána v každém dopise, bylo zdraví Urbana VIII. Díky Mattově činnosti jsem se dozvěděl podrobnosti, které dosud unikaly historikům. Nejvíce mne zajímala

---

⁶ Maria Antonietta VISCEGLIA, *Città rituale, Roma e le sue cerimonie in età moderna*, Roma 2002; Táž, *L'cerimoniale come linguaggio politico*, Roma 1997.

⁷ Peter BURKE, *Žebráci, šarlatáni, papežové: Historická antropologie raně novověké Itálie; Eseje o vnímání a komunikaci*, Jihlava 2007.

⁸ Georg LUTZ, *Urbano VIII.*, in: G. Arnaldi, M. Caravale, G. Martina (edd.), *Enciclopedia dei Papi*, Roma 2000, s.1095-1115.; Ludwig von PASTOR, Angelo MERCATI, Pio CENCI, *Storia dei Papi dalla fine del Medio Evo*, svazek XIII, Roma 1931, s. 19-52.; Alberto MEROLA, *Barberini Maffeo*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 6, Roma 1964, s. 152-183.; Massimo PETROCCHI, *Roma nel seicento*, Bologna 1970, s.255-267.

⁹ Cecilia MAZZETTI, *Paolo e Federico Savelli, ambasciatori dell imperatore. Scambi artistici e musicali tra Roma e Vienna nella prima metà del Seicento*, in: José Millán Martínez-Manuel Rivero Rodríguez (coords.), *La dinastia de los Austria, Las relaciones entre la monarquía católica y el imperio*, Madrid 2011, s. 1837-1866.

¹⁰ Irene FOSI, *La famiglia Savelli ed la rappresentanza imperiale a Roma nella prima metà del Seicento*, Roma 2017.

¹¹ T. PARMA, *František*, s. 237-276.

¹² Jiří KUBEŠ a kol., *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*, Praha 2018, s.208-245.

¹³ Tomáš ČERNUŠÁK-Pavel MAREK, *Vztahové sítě španělských a papežských diplomatů u císařského dvora na pozadí krize z let 1608-1609*, ČČH 115, 2017, s. 1075-1097.

¹⁴ Petr VOREL, *La storia della piastra d'argento di Urbano VIII*, Roma 2013.

otázka římských zvláštností, o kterých se agent ve své korespondenci často zmiňoval. Základním problémem novověkého životního stylu bylo přednostní postavení, které můžeme považovat za každodenní kolorit. Přinášel ale spousty konfliktních situací. Římský svět si na formálnost potrpěl a považoval ho za nedílnou součást své existence. Spory, týkající se přednostních pozic, probíhaly také v roce 1630 až 1632, takže mám spoustu postřehů přímo z pramenného dobového zdroje.¹⁵ Téma trápilo samotného papeže, který se pokusil v tomto směru omezit vliv světských hodností na kardinálskou kolej. Matta odkryl důležité informace ohledně vlivu agentů u papežského dvora. Neopomněl přiblížit život obyčejných lidí, vliv přelomových událostí na římskou společnost, nebo velmi běžné oslavy a svátky. Zvláštní informací, která se objevila v tomto období, byla cesta uherské královny po Apeninském poloostrově, která je podrobně popsána.

S latinským světem první třetiny 17. století se rozloučím informacemi o jedné ze stěžejních postav agenturního světa Františka z Dietrichsteina, kterým byl římský kníže a císařský vyslanec u papežského dvora Paolo Savelli. Pietro Matta měl se Savellim nejen pracovní, ale vzhledem ke své předchozí praxi rodinného lékaře v jeho rodině také přátelské vztahy. To mu ovšem nebránilo v tom, aby kardinála informoval o všem, co Savelli dělal a s kým se stýkal v osobním životě. Dá se říci, že na Paola Savelliho donášel.¹⁶ Popisovány jsou hlavně opakované pracovní neúspěchy císařského vyslance. Svou roli zástupce Dietrichsteina u kurie Savelli často nezvládal koordinovat s prací pro císaře. Symbolickou tečkou se stala postupná změna životních priorit Paola Savelliho, a nakonec náhlá smrt, která ho zastihla v srpnu 1632.

Pojďme se tedy podívat na krátkou životní etapu Pietra Matty, římského zástupce Františka kardinála z Dietrichsteina, který je v dnešním českém prostředí spojován převážně s více méně vnucenou rekatolizací Moravy. Také se díky tomuto vyprávění seznámíme s obdobím náboženských rozkolů v tradičním křesťanském katolictví, které čelilo tlaku nových myšlenkových proudů v pohledu člověka na jeho víru v Boha.

---

¹⁵ MZA Brno, RAD, kart. 436 inv. č. 1907/74, fol. 1-92, Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

¹⁶ Tamtéž.

František kardinál Dietrichstein

Než se pustím do hlavního tématu práce, což je římský agent Pietro Matta, je nutné čtenáře seznámit s primárním tvůrcem celého příběhu, který kolem sebe za svého života vytvořil tuto spleť pavučin vztahů. Dietrichsteinský rod byl díky svatbě Zikmunda (1480-1533)¹⁷ s Barborou z Rottalu v příbuzenském svazku s Habsburky. Františkův otec Adam z Dietrichsteina měl blízké vazby na arciknížete Maxmiliána, který byl synem českého krále a císaře Ferdinanda I.¹⁸ V roce 1548 s ním odjel do Španělska, kde arcikníže převzal regentství země na dva roky. Při Maxmiliánově druhé cestě byl již součástí dvora, kde zastával úřad komorníka. V roce 1555 se zde oženil s místní aristokratkou Margaritou de Cardona, která byla pokrevně spřízněna se španělským králem Karlem V.¹⁹ Sám císař Ferdinand I. poslal na jeho svatbu svého zástupce. Adam z Dietrichsteina se vyznamenal jako skvělý řečník. Mnohokrát usmířil arciknížete s císařem, a to hlavně v náboženských otázkách, jelikož Maxmilián, ovlivněn kazateli, koketoval s reformací. Tohoto diplomatického umu si Ferdinand I. všiml a využil Adama při jednáních s papežskou kurií. V roce 1561 ho vyslal jako svého vyslance do Říma, kde ve jménu císaře prosil o ústupky vůči reformistům. Jeho mise sice selhala, ale ve Španělsku se vyznamenal. Taktickými tahy spojil obě habsburské rodové větve v otázce nástupnictví po Ferdinandu I.²⁰ Díky své dlouholeté službě si získal náklonnost španělského krále Filipa II. Od císaře se mu pro změnu dostalo pozemků na Moravě. V roce 1571 přijelo ke španělskému dvoru papežské poselstvo. Výpravy se účastnil také Hippolito Aldobrandini, budoucí papež Klement VIII.²¹ Ten se stal hlavním aktérem jednání a díky němu Španělé přislíbili pomoc papeži v boji proti Turkům. Adam se s ním často setkával při schůzkách. Zde zřejmě začaly důležité vztahy, které později ovlivnily prudký kariérní vzestup mladého Františka, který se narodil jako osmé dítě 22. srpna 1570 v Madridu.²²

František byl dítětem štěstěny. Od počátku měl na své straně silné karty. Otec, důležitý a mocný úředník na dvorech dvou císařů, který se sblížil i s pozdějším papežem. Matka, aristokratka španělské krve ve španělském století. I tak neměl úplně na růžích ustláno. Ve svém rodném Španělsku žil jen velmi krátce. Na žádost českých stavů, které chtěli, aby se budoucí

---

¹⁷ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 13,14.

¹⁸ R. J. W. EVANS, *Vznik*, s. 19-45.

¹⁹ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 13-21.

²⁰ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 195-229.

²¹ Jan Wierusz KOWALSKI, *Encyklopedie papežství*, Praha 1994, s. 85; Karel STLOUKAL, *Papežská politika a císařský dvůr pražský na přelomu XVI. a XVII. věku*, Praha 1925, s. 215.

²² P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 16.

král naučil též jejich řeči, odjel Maxmilián se svým dvorem do Českého království. Adam z Dietrichsteina odešel ze Španělska s ním a roku 1573 převzal své léno v Mikulově. František, jako v pořadí nejmladší, byl od narození předurčen k církevní dráze. První vzdělání získal zřejmě na Mikulově, a ještě ve velmi raném věku vstoupil ve Vídni do řad duchovenstva. Neprojevoval ovšem žádnou přehnanou chuť studovat. I přes počáteční těžkosti se zapsal v roce 1586 do kolejní matriky v Praze. Jak přesně probíhala další studia v hlavním městě Českého království není objasněno, ale v roce 1588 se už jeho jméno objevilo v zápisech římských jezuitských ústavů.²³ Řím byl teprve místem, které poznamenalo mladého kavalíra na zbytek života. Zde totiž pobýval s krátkými přestávkami celých deset let. Brzy se dostal do přízně papeže Klementa VIII., který si ho pro svou výřečnost oblíbil. Spolu s Maxmiliánem z Pernštejna byli později přijati do papežských služeb jako komoří. Nejvíce jeho budoucí život ovlivnilo setkání s družinou okolo svatého Filipa z Neri, nazývaného apoštolem římské chudiny. Ve Věčném Městě se František zaměřil na humanistická studia a dialektiku. Přístup k výuce se ani tady nezlepšil, a i když filozofii zakončil závěrečnou zkouškou, nedosáhl ani toho nejnižšího akademického stupně.²⁴

V roce 1590 zemřel Adam z Dietrichsteina, který se hned od počátku Františkových studií snažil pro syna získat církevní prebendy.²⁵ Mladého Dietrichsteina donutila smrt otce opustit Řím a odjet vyřešit rodinné záležitosti. Po návratu se opět vrhnul do víru velkoměsta a hltal tamní život plnými doušky. Silně se ho dotkl obrovský stavební boom a přestavby ve stylu baroka. Řím také mladé duši vnukl představu tridentského stylu katolického křesťanství, kterému se stal věrným následovníkem a které později přenesl na Moravu. Byl znám svou svěťáckou povahou, která ho mnohokrát dostala do vysokých dluhů, které s nemalou těžkostí splácel. Ve své podstatě s penězi zápasil celý svůj život. Ohledně finančního zajištění neměl v Itálii štěstí, proto peníze hledal ve svém rodném Španělsku. Díky původu se dostal k několika farním úřadům, ale ani to mu nestačilo k uspokojení nákladných vrtů. Rozhazovačnost a vysoké standardy, kterým v Římě uvykl, donutily Františka požádat kardinála Aldobrandiho²⁶ o pomoc. Na kardinálovu přímluvu získal roku 1591 olomoucký kanonikát a díky císaři kanonikáty v Řezně, Pasově a ve Vratislavi. K Dietrichsteinově smůle tyto úřady nevynášely skoro žádné peníze, pokud pomineme právě kanonikát olomoucký.²⁷

---

²³ T. PARMA, *František*, s. 27.

²⁴ Tamtéž, s. 30-41.

²⁵ Prebenda (obročí, beneficium) - církevní právo, spojené s určitou službou, postavením, či úřadem.

²⁶ Hippolito Aldobrandini více: Agostino BORROMEO, *Papa Clemente VIII.*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 26, Roma 1982, Online, [cit. 13. 5. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/papa-clemente-viii_%28Dizionario-Biografico%29/>.

²⁷ K Tridentu: Hubert JEDIN, *Geschichte des Konzils von Trient*, I-IV, Freiburg 1949-1976.

V roce 1593 byl nucen opět odcestovat do Čech. Z rodinných důvodů se musel postarat o Dietrichsteinské statky a převzít jejich správu. V témže roce náhle zemřel Maxmilián z Pernštejna,²⁸ což Františka automaticky katapultovalo do popředí zájmů vlivných osob nejen z okruhu papeže, ale také císaře Rudolfa II.²⁹ Mezi vratislavské kanovníky se nikdy nedostal, proto vyvíjel snahu získat probošství v Litoměřicích, které se uvolnilo odchodem arcibiskupa Berky z Dubé na pražský stolec.³⁰ Kvůli tomuto lukrativnímu místu se vydal s doporučením císaře do Říma s prosbou k papeži. Svatý otec mu vyhověl, a ještě blahosklonně přidal místo v salzburské kapitule. V roce 1594 se vrátil na Moravu již s nižším svěcením. Františkova nestálá krev ho nutila měnit působiště. Často cestoval po zemích české Koruny, ale pro meditace si vybral Brno, kde ho zvolili prefektem kongregace zvěstování Panny Marie. V tomto období se také radikálně změnila Dietrichsteinova osobnost. Stal se horlivým katolíkem, zbožně kázal a vykonával kultovní úkony.³¹ Po dlouhých úvahách se nakonec rozhodl, že přijme vyšší svěcení. To mu bylo schváleno a kněžská primice se odehrála v říjnu roku 1597. Nyní už neexistovala překážka kariéry v nejvyšších církevních postech. V roce 1598, na rozkaz císaře, odjel do Říma vyřešit spor s papežem o vratislavskou kapitolu, kde zemřel tamní biskup a kněží si zvolili nového bez souhlasu Rudolfa II.³² Krátce po jeho odjezdu zemřel olomoucký biskup Stanislav Pavlovský.³³ Tím se uprázdnilo jedno z nejlukrativnějších a klíčových míst v celkovém plánu reformace z pohledu papežské kurie. Zde se také vytvořila možnost pro vyřešení dlouhodobého sporu mezi Římem a Vídní. Rudolf chtěl dosadit do Vratislavi svého člověka a papež stál o to, aby post olomouckého biskupa převzal Dietrichstein. Obě kapituly, přes veškeré připomínky, tlak ze dvou stran nedokázaly unést. Nakonec byl tedy František z Dietrichsteina v květnu roku 1599 nominován biskupem olomouckým. Již dříve získal v tajné volbě konzistoře kardinálský klobouk.³⁴ V této chvíli stál na vrcholu své církevní kariéry, která na dlouhou dobu ovlivnila historii nejen Moravy, ale také celé habsburské monarchie.³⁵

Papež, který chtěl vyzkoušet kvality svého oblíbence, vyslal Dietrichsteina téhož roku jako svého legáta do Milána, kde měl přemluvit tamního guvernéra, aby nezasahoval do církevní správy. Mladý muž ještě ale nebyl připravený k souboji s ostřílenými politiky a jeho

---

²⁸ Petr VOREL, *Páni z Pernštejna: Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čecha a Moravy*, Praha 1999, s. 318.

²⁹ T. PARMA, *František*, s. 23-24.

³⁰ Josef Bartoš a kol., *Osobnosti českých dějin*, Olomouc 1995, s. 20.

³¹ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 26-27.

³² P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 341-380.

³³ Jaroslav PÁNEK, *Renesanční dvůr olomouckého biskupa: Obecné a zvláštní rysy*, in: V. Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993, s. 167-175. (=Opera historica 3.bibliografie dějin Českých zemí).

³⁴ Tomáš PARMA, *Putování jednoho kardinálského klobouku*, ČČH 115, 2017, s. 384-407.

³⁵ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 30-40.

mise selhala. Kliment byl zklamán a dále již nebránil Františkovi v odjezdu na olomoucké biskupství, kam se zbrusu nový kardinál bez meškání vydal. Dietrichsteina neúspěch jistě nepotěšil, ale na další kariéru to mělo pramálo vliv, protože pro papeže a kurii byl důležitý hlavně z pohledu své hlavní mise na Moravě. Jeho postup byl zřejmě plánován od smrti Maxmiliána z Pernštejna a Milán byl jen malou zkouškou, aby se takzvaně otrkal, poznal politiku v Itálii a přenesl ji do německého prostředí.³⁶ Nový biskup se objevil ve svém působišti v dosti kritickém období. Na Moravě řádl mor a nacházela se pod neustálou hrozbou turecké invaze. Dietrichsteinovo první představení před zemskými stavy bylo obezřetné a zdařilé. Následně ho vybrali, díky jemu nakloněné arcikněžně Marii Bavorské,³⁷ jako legáta na svatbu budoucího císaře Ferdinanda II. a Marie Anny Bavorské.³⁸ V roce 1600 vyslal císař Rudolf II. Dietrichsteina do Říma na audienci k papeži. Hlavním cílem návštěvy byla žádost o pomoc. Válka proti Turkům v Uhrách císaře finančně vyčerpávala a Řím s Madridem se jevily jako jediní spojenci, kteří mu byli ochotni vypomáhat. Kardinál si zde chytře vytvořil klientelu vztahů a sítě agentů, kteří mu pomáhali po zbytek jeho života.³⁹ Postupem času se Františkovo jméno dostalo do povědomí širší říšské veřejnosti. Svým vystupováním si získal náklonnost nevypočitatelného Rudolfa II. Proto byl vybrán Římem jako papežský zástupce u císařského dvora, což se nelíbilo tehdejšímu pražskému nunciiovy Spinellimu,⁴⁰ který ovšem kvůli své neoblíbenosti nemohl nic namítat. Kardinál, ačkoliv neměl diplomatická školení, se tak ocitl ve víru nejvyšší politiky jako prostředník papeže u císaře, a naopak císaře u papeže. Roku 1602 se stal náměstkem moravského hejtmana. Svou politickou zralost ukázal, když sám roku 1605 vtrhl se svými jednotkami do Uher proti Bočkajovým vzbouřencům. Císař Rudolf byl s olomouckým biskupem spokojen a už roku 1607 ho jmenoval nejvyšším hofmistrem a prezidentem tajné rady.⁴¹

V roce 1605 zemřel papež Klement VIII., Dietrichsteinův duchovní otec, což pro jeho další styky s kurií znamenalo tvrdou ránu. Vydal se ihned na konkláve, protože věděl, že zaalpští biskupové měli většinou omezené možnosti ovlivňovat dění v Římě. Po dlouhých jednáních kardinálové nakonec zvolili přestárlého Alexandera Medicejského,⁴² který ovšem zemřel tři týdny po své přísaze. Kardinál ještě ani nestihl opustit Itálii a již se vracel na další

---

³⁶ T. PARMA, *František*, s. 90-105.

³⁷ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 34-37.

³⁸ T. PARMA, *František*, s. 181.

³⁹ Tamtéž, s. 157.

⁴⁰ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 41-44.

⁴¹ Tamtéž, s. 52.

⁴² Matteo SANFILIPPO, *Leone XI.*, in: G. Amaldi, M. Caravale, G. Martina (edd.), *Enciclopedia dei Papi*, Roma 2000, s. 270, Online, [cit. 15.10. 2018]. URL: [http://www.treccani.it/enciclopedia/leone-xi_\(Enciclopedia-dei-Papi\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/leone-xi_(Enciclopedia-dei-Papi)/).

konkláve. Ve druhé volbě se prosadil ještě relativně mladý Camillo Borghese,⁴³ který jako papež Pavel V. nebyl jistě špatnou zprávou ani pro císařský dvůr. V politice se od Klementa vesměs nevzdálil. Francie nebyla jeho oblíbencem, proto mohli být zaalpští říšští biskupové spokojeni.⁴⁴ V roce 1608 proběhl na Moravě ústavní převrat a k moci se dostala nekatolická strana vedená Karlem starším ze Žerotína. Dietrichstein byl v této době sice stále mladý, ale již politicky a diplomaticky velmi obratný. Rychle se ujal role prostředníka mezi nemocným a již silně nesnášenlivým císařem Rudolfem II. a jeho bratrem Matyášem, který se chytře postavil na stranu Uher a všech nekatolíků v habsburské monarchii, což mu dodávalo na vážnosti v jeho úsilí získat bratrovu císařskou korunu.⁴⁵ Přestože kardinála moravské nekatolické stavy prohlásily za nepřítele země, zastal se Matyáše a jeho dílem je také Libeňská smlouva, ve které bylo pojištěno Matyášovo nástupnictví na český trůn. Neopomněl myslet na svou diecézi a za své služby mu bylo císařskou listinou obnoveno mincovní právo olomouckých biskupů.⁴⁶ V tomto historickém období se Morava prakticky odtrhla od samotných zemí Koruny české. Dietrichstein se snažil ze všech sil získat pro svou zemi zvláštní práva a privilegia. Díky tomu se sblížil i se svým nepřítelem Žerotínem, který se v roce 1608 stal moravským zemským hejtmanem. Kardinál sice původně patřil do tábora Rudolfova, ale z vlastní zkušenosti už věděl, že nemocný a nervově labilní muž není schopen svůj úřad vykonávat. Proto apeloval na jeho bratra Matyáše, aby přehodnotil sliby dané nekatolíkům, které se mu vůbec nelíbily. Poslední ranou pro jeho vztah k Rudolfovi byl Majestát z roku 1609. Tímto aktem ztratil císař jeho náklonnost. Dietrichstein vsadil na Matyášovu kartu, ale obával se nepokojů a rebelie. Svůj osud zpečetil Rudolf povoláním pasovských vojsk do Prahy. Po tomto činu se od něho odvrátily i české stavy. František jel v roce 1611 v čele moravské delegace na sněm do Prahy a při této příležitosti korunoval Matyáše českým králem. Krátce poté ho oddal s arcikněžnou Annou Tyrolskou.⁴⁷ Psychicky i fyzicky vyčerpaný Rudolf zemřel na počátku roku 1612.⁴⁸ Po uklidnění situace se plně věnoval rekatolizaci a obnově. Započala rozsáhlá přestavba Dietrichsteinských statků v italském stylu. Společně se Žerotínem bojovali o Opavsko a snažili se zrovnoprávnit postavení Moravy v rámci habsburské monarchie. Katolictví postupně

---

⁴³ Reinhardt VOLKER, *Il prezzo del pane a Roma e la finanza pontificia dal 1563 al 1762*, in: Maria Antonietta Visceglia (ed.), *Dimensioni e problemi della ricerca storica*, svazek 2, Roma 1990, s. 109-135.

⁴⁴ T. PARMA, *František*, s. 159-162.

⁴⁵ Pavel MAREK, *Die Rolle der spanischen Klienten aus den Reihen des böhmischen und mährischen Adels bei der Lösung des Bruderzwist*, in: Václav Bůžek (ed.), *Ein Bruderzwist im Haus des Habsburg (1608-1611)*, *Opera historica* 14, České Budějovice 2010, s. 179-209.

⁴⁶ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 76-81.

Jan TENORA, *Účast kardinála Dietrichštejna za boje mezi arciknížetem Matyášem a Rudolfem II. roku 1608*, *Hlídky* 5/1917, s. 278-280.

⁴⁷ Brigitte HAMANNOVÁ, *Habsburkové. Životopisná encyklopedie*, Praha 1996, s. 408.

⁴⁸ P. VOREL, *Velké dějiny*, s. 411-452.

převážilo. Měnil se úřednický aparát, ve kterém se již nekatolíci neobjevili. Dietrichstein držel v Markrabství správní i politickou moc. V roce 1618 se dostal také k vojenským záležitostem. Císař ho jmenoval polním generálem, a to v reakci na pražskou defenestraci a blížící se náboženský konflikt v zemi. Morava se pod jeho velením odmítla přidat na stranu vzbouřenců. Díky svému politickému talentu a postoji k Habsburkům byl záhy odměněn důvěrou. Ferdinand II., který se po smrti Matyáše ujal vlády v monarchii, si ho vybral jako svého osobního rádce.⁴⁹ I při dalším převratu v českých zemích, tentokrát ze strany českých stavů, byl důležitou oporou Habsburků. Proto musel opět opustit zemi. Ovšem i z exilu se snažil ovlivňovat dění v markrabství. Zde se skvěle osvědčila kardinálova zpravodajská síť, která patřila v té době ke špičce. Své sekretáře, agenty a informátory měl nejen v Praze a v Římě, ale také v Madridu, Bruselu, Benátkách, Miláně či Janově.⁵⁰ Po rozdrčení stavovských vojsk na Bílé hoře se vrátil na Moravu. Neopomněl ale před odjezdem požádat císaře o mírnější tresty pro moravské povstalce. To mu ovšem nezabránilo vyřešit svou špatnou finanční situaci tím, že zkonfiskoval manské statky ve prospěch biskupství. Tento postoj později kontrastoval s daleko mírnějším chováním vůči vzbouřené zemské šlechtě. I přes tyto vojenské akce nadále probíhaly na biskupském dvoře rozsáhlé změny. Novými úředníky se staly neurozené osoby, které byly kardinálovi osobně vděčny za svá postavení a o to víc projevovaly věrnost.⁵¹ V roce 1621 byl odměněn za své služby úřadem zemského gubernátora. Získal též úřad nejvyššího komisaře a císař ho povýšil do knížecího stavu. Dietrichstein se stal nejbohatším zemským feudálem. Začal hromadit majetek, zřejmě následkem předchozích dlouhých let finančních krizí. Nyní se chtěl ekonomicky zabezpečit. Vládl takřka neomezeně na svěřeném území. Posílal císaři pravidelná hlášení a žádosti, které byly bez odkladu kladně vyřizovány.⁵²

I z korespondence Pietra Matty je zřejmé, jakou moc ve svých rukou soustřeďoval. Věděla o tom i papežská kurie a projevovala mu náležitou úctu.⁵³ Z listů posílaných císaři je patrné, že se snažil zbavit císařských vojsk, která vysávala zemi. V období 1621 až 1628 probíhala důsledná rekatolizace Moravy, které byl kardinál pevnou oporou. Nový papežský nuncius Caraffa⁵⁴ a Dietrichstein, po počátečních rozepřích, společně soustřeďovali veškeré úsilí na rozšíření katolictví. Zakládali školy, semináře pro chudé žáky, ale také se násilně potlačoval tisk kacířských knih. Postupně byly navraceny církvi a řádům veškeré zkonfiskované majetky

---

⁴⁹ R. J. W. EVANS, *Vznik*, s. 61-89.

⁵⁰ T. PARMA, *František*, s. 199-211.

⁵¹ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 117-119.

⁵² Tamtéž, s. 120-125.

⁵³ MZA Brno, RAD, k. 436, inv. č. 1907/74, fol. 1-92., Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

⁵⁴ A. CATALANO, *Zápas*, s. 75-93.

z dob stavovského povstání.⁵⁵ Náhlá smrt Řehoře XV.,⁵⁶ který byl pro střední Evropu příslibem konsolidace poměrů, nepotěšila jistě nikoho. Samotná volba nového svatého Otce proběhla bez účasti Dietrichsteina. Zvolen byl Maffeo Barberini, který přijal jméno Urban VIII. Tento papež byl po dlouhé době silně profrancouzsky a protihabsbursky orientovaný.⁵⁷ Kardinál se s Urbanem osobně setkal, předal císařská blahopřání a různé suppliky. Jeho zdejší pobyt se protáhl na dva měsíce a jak sám psal, odjížděl velmi nerad. Je to nám známý poslední pobyt kardinála ve Věčném městě.⁵⁸

V roce 1625 vydal dekret, ve kterém donutil veškeré moravské obyvatelstvo přistoupit na katolickou víru, nebo se vystěhovat ze země. Velmi dobře je zdokumentován jeho dlouhý boj s novokřtenci.⁵⁹ Kardinálův podpis najdeme také v Obnoveném zřízení zemském pro Čechy, kde se na jeho přímluvu staly duchovní zemským stavem.⁶⁰ V roce 1627 Dietrichstein korunoval v Praze svého posledního pána, uherského krále a budoucího císaře Ferdinanda III. U Habsburků byl tak oblíbený, že mu císař udělil titul guvernéra Vídně a Dolních Rakous.⁶¹ O rok později svou rekatolizační snahu adresoval olomoucký biskup moravské šlechtě a rytířstvu. Vydal patent o náboženské jednotě, ve kterém se katolictví stalo jediným povoleným v zemi. Na podporu svých reforem přivedl roku 1631 do země již zmíněné piaristy, kteří zde založili gymnázium.⁶² V posledních pěti letech života kardinál bilancoval své úspěchy v rekatolizačním procesu. Informoval o tom nejen papežskou kurii, prostřednictvím Kongregace propagandy víry, ale i císaře. V roce 1634 se mu splnil dávný sen. Po smrti kardinála Scipiona Borghese⁶³ ho papež Urban VIII. jmenoval protektorem Germánie, který Dietrichsteina opravňoval vyřizovat veškerou agendu říše.⁶⁴ Až do konce svých dní se stal nepostradatelným rádcem Ferdinanda III. Ovšem z císařova chování byl osobně velmi zklamán. Na Moravu hleděl Ferdinand jen jako na berni a obilnici. Svými požadavky deptal a sužoval obyvatelstvo. Dietrichstein cítil, že již překáží dalším zemským reformám v duchu absolutismu. Ještě víc ho Habsburkové ponížili, když po něm žádali, aby se vzdal titulu protektora, na který čekal celý

---

⁵⁵ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 126-136.

⁵⁶ Alexander KOLLER, *Gregorio XV.*, in: M. Caravale (ed.), *Enciclopedia dei papi*, Roma 2000. Online, [cit. 25. 2. 2018]. URL: http://www.treccani.it/enciclopedia/gregorio-xv_%28Enciclopedia-dei-Papi%29/

⁵⁷ Georg LUTZ, *Urbano*, s. 1095-1115.

⁵⁸ T. PARMA, *František*, s. 166-172.

⁵⁹ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 134-136.

⁶⁰ Tamtéž, s. 144-147.

⁶¹ T. PARMA, *František*, s. 182-183.

⁶² R. J. W. EVANS, *Vznik*, s. 61-89.

⁶³ Valerio CASTRONOVO, *Scipione Borghese Caffarelli*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 12, 1971, Online, [cit. 4. 3. 2018]. URL: [http://www.treccani.it/enciclopedia/scipione-borghese-caffarelli_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/scipione-borghese-caffarelli_(Dizionario-Biografico)>).

⁶⁴ T. PARMA, *František*, s.192-198.

život. Zřejmě z velkého rozčilení tento ctižádostivý muž onemocněl a dne 19. září roku 1636, možná na následky infarktu, zemřel. Nepřízeň mocných si ke stáru vysloužil tolerancí k nekatolíkům, která se projevila při vyjednávání se saským kurfiřtem. Ukázkový byl také jeho pohřeb, kterého se nezúčastnil nikdo z nejvyšších hodnostářů, jak říšských, tak církevních. Zároveň to byl pohřeb, který provázel dav obyčejných lidí z řad jeho početného dvora a mnichů z řádu piaristů, kteří mu také odsloužili mši.⁶⁵

Jisté je, že František z Dietrichsteina neodmyslitelně patří k historii naší země. Byl obdařen velkými schopnostmi. Jen jeho přičiněním nebyla Morava v těžkých dobách zničena rozsáhlejší devastací procházejících armád. Byl též altruista, i když katolický fanatik. Vůči chudým a bezbranným se choval empaticky. Pravdou je, že kardinálova protireformační činnost zlikvidovala na Moravě vše staré. Zemi změnil nejen nábožensky, ale také sociálně a národnostně. Patří sice k rozporuplným osobnostem, ale z dnešního pohledu není možné ho odsuzovat, stejně jako přehnaně obdivovat.⁶⁶

---

⁶⁵ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s.180-185.

⁶⁶ Tamtéž, s. 170-185.

Pietro Matta, agent ve službách Františka z Dietrichsteina

S určitostí o této osobě vím jen to, co se dá vyčíst z jeho osobní korespondence s historicky důležitějšími osobnostmi. V předešlých výzkumech bylo zjištěno, že původně patřil do okruhu služebníků císařského vyslance Paola Savelliho,⁶⁷ pro kterého pracoval jako rodinný lékař.⁶⁸ V případě, že bychom chtěli zjistit podrobnosti o tomto vztahu, bylo by nutné objevit písemné materiály, které dokládají spolupráci mezi Mattou a Savellim. Bohužel na našem území nejsou k dispozici. Každopádně cílem této práce není biografie Pietra Matty, nýbrž představení jeho činnosti coby agenta kardinála Františka z Dietrichsteina a analýza jeho korespondence uložené v Moravském zemském archivu v Brně. Z dopisu Matty Hippolitu Aldobrandini⁶⁹ se také dozvídáme, že svůj úřad agenta s jistotou vykonával v létě 1634, pak se jeho stopa ztrácí.⁷⁰ O Mattově dětství, mládí nebo o jeho studiích, přes veškerou snahu, nebyla možnost cokoliv relevantního zjistit. Přeci jen se nejedná o žádnou dějinně významnou postavu. Jediným pramenem je tedy korespondence, která se dochovala v archivech.⁷¹ Vystudoval svobodné a lékařské vědy, což v italské měšťanské společnosti jistě neznamenalo málo. Je pravděpodobné, že právě na Savelliovském dvoře se Matta seznámil s Dietrichsteinovým agentem Giacomem Olivierim.⁷² V roce 1630 byl již Matta ženatý s Olivieriho neteří. Giacomo Olivieri zřejmě také stál za Mattovým doporučením pro Dietrichsteina, i když původně se Olivieri snažil o to, aby místo agenta získal jeho vnuk Lorenzo.⁷³ Z neznámých důvodů to ale kardinál odmítl. Olivieri byl v tomto období již velmi starý, nemocný a neschopný řádně vykonávat své úkoly. Matta se svou ženou se o něho starali. Díky tomu převzal Olivieriho úkoly u papežské kurie. Zvláštností, o které je potřeba se zmínit, je zastupování Olivieriho v písemné komunikaci s Dietrichsteinem. Tyto dopisy, ačkoliv jsou vždy podepsány Mattou, si oficiálně posílali Dietrichstein a Olivieri: „*Protože rytíř Oliviero, můj strýc, se ještě neuzdravil, tak na jeho rozkaz podepisuji i nadále jeho dopisy. S tímto končím s obtěžováním Vaší Eminence, před kterou se oba skláníme až k zemi.*“⁷⁴ Další zmínka, která nás přivádí na to, že dopisy psal Matta

⁶⁷ C. MAZZETTI, *Paolo e Federico Savelli, s. 1837-1841.*

⁶⁸ T. PARMA, *František*, s. 210.

⁶⁹ Lorenzo CARDELLA, *Memorie storiche de cardinali della Santa Romana Chiesa*, Roma 1793, svazek VI., nepag.

⁷⁰ T. PARMA, *František*, s. 576-577, příloha knihy: Pietro Matta Hippolitovi kardinálovi Aldobrandinimu z 8. srpna 1634.

⁷¹ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 1-92, Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

⁷² T. PARMA, *František*, s. 240-265.

⁷³ Tamtéž, s. 267-268.

⁷⁴ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 5-6 (Řím 23. listopadu 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina. „*Perche Il Cav.re Oliverio mio zio non é ancora ben rihavuto, seguito ad ubbedire il medesimo*

ve jménu Olivieriho je ze 7. prosince 1630. Mluví se tu o vnukovi, kterým je myšlen Lorenzo Olivieri, vnuk Giacomu Olivieriho.⁷⁵ Následující komunikace již probíhala po smrti starého agenta. Matta ji tedy píše zcela nezávisle a samostatně, i když ještě není oficiálně ve službách olomouckého biskupa.⁷⁶ Postupem času se korespondence obsahově měnila podle toho, jaké úkoly agent dostával, ale také s ohledem na to, jak se jejich vztah prohluboval. Původně oslovoval kardinála formálně, a tak jak vyžadovala doba. Později se začal rozepisovat a svěřovat se s osobními problémy. Zmiňoval rodinné záležitosti a dával najevo své sympatie k patronovi jménem celé rodiny. Řešil též s kardinálem problémy, které se olomouckého biskupa dotýkali jen nepřímo. Nejpalčivější byl pro Mattu vztah a spory s Lorenzem Olivierim, při kterých dokonce žádal Dietrichsteina o pomoc.⁷⁷ Na konci února roku 1631 se Pier

---

commandam.to di sottoscrivermi, con che finisco di piú tediare á VE.ma alla quale l uno, el altro facciamo hum.mo inchino sin á terra. “.

⁷⁵ Tamtéž, fol. 7-8 (Řím 7. prosince 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Dopo l esser stato mio nipote ogni giorno in Pallazzo a sollecitare il rescritto del memoriale di già dato dal S.e Amb.e Ces.o a SS.ta nell ultima aud.a (...)“.*

Překlad: [„Potom, co můj vnuk chodí každý den do paláce, aby si vyžádal výše uvedený memoriál, který byl již odevzdán panu císařskému vyslanci pro jeho Svatost na poslední audienci (...)“.]

⁷⁶ Tamtéž, fol. 9,10 (Řím 28. prosince 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Con l occasione, che VE. há da mandare questi danari dele speditioni del Suffrag.o deli quali le ne mando la presente nota, la prego con ogni humiltá di mandarte anco á me almanco parte per hora di quello era Creditore il Cav.re havendo me lo lasciato in testamento, “.*

Překlad: [„Pokud bude Vaše Eminence mít možnost poslat peníze za supliky pro sufragána, o kterých se mluvilo minule, prosím, zašlete je mě. Dotyčný byl dlužníkem strýce, který mi je odkázal v testamentu. “]

⁷⁷ Tamtéž, fol. 24-27 (Řím 8. března 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*La supp.o con ogni maggior humiltá di mandarmi qualche buon aggiuto per rinfrancarmi da le molte spese fatte, e che gironalm.te faccio per le liti che mi há mosso Il Sig.e Lorenzo Oliverio Nipote del Cau.re nostro zio, má suo nemico immortale, che non há mai potuto vedere quel povero Vecchio, né mai in doi mesi d infermitá l há visitato, et hora ci travaglia con varie liti, che ogni sera per trapazzo ci manda quattro, e cinque citationi, e pure in testamento ha lasciata a lui la sua parte quanto che all altri, che dela sua robba si há fatto quattro parti a 4 nipoti, et creda mi Emin.mo mio Sig.re che á mia requisitione se l há lasciata a lui, che cento volte mi diceva, Pietro chiama il Notaro, accio disherediti á costui, che lo voglio chiarire, et Io rispondevo, chiamo Id.o per testimonio, che SS.ria si doveva mostrare amico de nemici e buon parente de cattivi al fine di Sua vita, accio dia esempio buono all altri, come si há dati in vita, si acquietava per tre, o quattro hore, mentre stavo fuori, e poi tornava. Et hora ci travaglia á noi che l habbiamo servito in vita, perche ci vuole con tanto suo torto levare un poco di robba, che si é messo a litigar con le sorelle, ansi Em.mo Sig.re lui prese le lettere dala posta alli 24 di Genna.o che havendone fatta publicar scomunica, al fine si é saputo che lui fece un attione tanto indegna, et io fui cenar la sua Casa da li sbirri, che non le trovonno, má l haveva adosso, che cosi mi fú detto, che se havesse saputo che VE. l havesse havuto á grado l haverai io castigato con le mie mani, per imparar gli se questo é il rispetto, ela riu.a che si deve portare ad un Sig.re di tanti anni, di tanto beneficio di suo zio, e di Casa nostra. Pure Clem.mo mio Sig.re benche meriti ogni gran castigo, supp.o VE. prostrato á terra di perdonarlo, má farcelo intendere per cia del Sig.e Paoli, che VE. gli usa questa Clemonza altrim.te io ne faro quai di giustitia le vendette. Sono costretto a far questo ufficio, benche me siá nemico, che cerca di spiantarmi con ogni suo torto, mentre li suoi amici l hanno abandonato, e lo mostrano á dito, del che mi rimetto onninam.te all infinita Sua Prudenza. “.*

Překlad: [„Poníženě prosím o zaslání finančních prostředků, které by mi pomohli v nouzové situaci. Každodenně bojuji s panem Lorenzem Olivierim, vnukem rytíře Olivieriho, našeho strýce, ale jeho smrtelného nepřítel, který chudáka starého nemohl ani cítit, a ani ho v jeho smrtelné nemoci za celé dva měsíce nenavštívil. Nyní mě každý večer obtěžuje hádkami, i když podle testamentu dostal přesně to, co mu patřilo, tedy vše bylo rozděleno na čtyři díly pro čtyři vnuky. Věřte mi Eminence, že strýc mi stokrát říkal, Pietro zavolej notáře, ať ho můžu vydědit, a já mu odpovídal, že to není dobrý nápad, a ať dá dobrý příklad jiným. On se pak uklidňoval po několik hodin, a já čekal venku, dokud se nevrátil. Nyní se hádá s námi, kteří se o strýce starali

Francesco Paoli⁷⁸ stal oficiálně hlavním agentem kardinála Dietrichsteina, čemuž předcházelo krátké období, ve kterém se Pietro Matta snažil upozornit na svou osobu, a přitom se odvolával na dosavadní činnost. Paoli spolupracoval s Dietrichsteinem od roku 1623 a u římské kurie byl uznávanou osobou. Mattu kardinál vyznamenal tím byl vyznamenán tím, že ho jmenoval Paoliho pomocným agentem. Za novou funkci poděkoval Dietrichsteinovi dopisem, ve kterém vyjadřoval svou radost: „Byla mi udělena velká milost, sdělená mi vaším dopisem, ve kterém se uvolujete přijmout mou osobu do vašich služeb“.⁷⁹ Od této chvíle začal vykonávat poněkud odlišnější úkony, většinou zpravodajského rázu. Sbíral informace nejen o samotném papežském dvoře a papeži, ale také o novinkách z Říma, Benátek, o morové nákaze, kterou popisoval v mnoha dopisech a jako lékaře ho zřejmě velmi zajímala: „Řím zůstal opuštěný. Na ulicích se pohybuje velmi málo lidí. Nákaza by mohla mít minimální efekt, kdyby nezabíjela ženy, které odcházejí každý den. Chleba je velice drahý. Nedokážu najít příčinu toho, proč je taková drahota. Přitom, kde je málo lidí, tam by neměl být problém alespoň sehnat věci, i kdyby byly drahé. Bohužel už kolem večera se chleba nedá sehnat. Prodává se jen bochník na hlavu. Připadá mi, že bůh nás chce všechny potrestat.“⁸⁰ Rozšiřoval zpravodajskou činnost, jenž se nakonec nedotýkala jen kurie a Říma, ale začal začleňovat například oblast Benátek a zahraniční záležitosti jako bylo obléhání Malty Turky.⁸¹ Neopomněl referovat Dietrichsteinovi

---

až do smrti, a chce nám odejmout tu trochu majetku. Začal se hádat také se sestrami. Navíc odcizil dopis z 24. ledna, ve kterém byla publikována exkomunikace. Nakonec to bylo potvrzeno, a já poslal do jeho domu policii, ale oni je nenašli, protože je měl u sebe, jak mi bylo řečeno. Kdybych věděl, že by mi to Vaše Eminence dovolila, ztrestal bych ho vlastníma rukama, aby se naučil respektu k pánovi, který dal tolik jeho strýci, a kterému je za tolik vděčná celá naše rodina. A i když si zaslouží velký trest, prosím Eminenci, aby mu odpustila a dala mu vědět prostřednictvím pana Paoliho, aby zanechal těchto hádek, jinak vezmu spravedlnost do vlastních rukou. Jsem donucen k takovému chování, protože je to můj nepřítel, který se mi snaží ubližovat na každém kroku. Opustili ho již i jeho přátelé, a ukazují si na něho prstem, a já se odevzdávám do Vaší nekonečné opatrnosti.“]

⁷⁸ Pier Francesco Paoli-důležitý římský zástupce Dietrichsteina více: MZA Brno, RAD, kart. 439, inv. č. 1908/11, fol. 1-367.

⁷⁹ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 22-24 (Řím 29. února 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina. „*sia stata grande la Gratia fatta mi con la sua lettera nella quale si compiace di accettarmi al suo servizio*“.

⁸⁰ Tamtéž, fol. 35,36 (Řím 24. května 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Roma é restata sola, e con tante poche genti, che se incontrano per le strade, e poco effetto potrebbe farci il contagio, se non uccidesse Donne, ogni giorno ne vanno via, et il pane vale più caro adesso, che prima, io non so trovare la causa di queste contrarietà, mentre dove ci sono poche genti, ci si dovrebbe trovare almanco dela robba, se ben valesse cara e pure certo la sera non si trova pane, e se ne vende un grosso per testa solam.te. Mi pare che Dio vogli mandare á tutti diversi flagelli.*“.

⁸¹ Tamtéž, fol. 38 (Řím 31. května 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Qui si vive con timore, gia che per doi Corrieri é venuto aviso di un assedio posto da lontano al isola di Malta con m.ti Vascelli grossi che non lasciano passare niente, che sono da 60, o 80 in circa e qu.lche e peggio e che la vogliono stringere aspettando altra comitiva, e quelli non hanno da mangiare, dicono che sono quelli Moreschi*“.

Překlad: [„Zde se žije ve strachu, protože po dvou poslech přišlo upozornění, že daleký ostrov Malta je v obležení mnoha velkými loďmi, které nenechají nikoho proplout. Bylo jich napočítáno mezi 60 až 80. Horší je, že očekávají posily. Maltané už nemají nic k jídlu. Říká se, že jsou to ti Mauri.“]

o všedních věcech a náladách mezi lidmi.⁸² Nejobsáhleji popisoval permanentní válečný stav v Evropě, existující v důsledku náboženských sporů, který ho zřejmě iritoval a vyjadřoval s ním vlastní nespokojenost. Olomoucký biskup patřil ke španělsko-císařské klice. Francouze neměl v lásce, nejen proto, že to byli nepřátelé Habsburků, ale hlavně z důvodů náboženských. Politika kardinála Richelieua, který bez skrupulí využíval protestanty ke svým zájmům mu byla proti srsti. Agent si toho byl dobře vědom a z jeho popisu událostí také vyzařuje odpor k francouzskému postoji: „*Nejen Řím s obavami sleduje dění v říši, kvůli kterému se dozajista vrátí válečný stav i do Itálie. Snad tomu Bůh zabrání. Tito strašní Francouzi se snaží obnovit válku, Hledají příležitost k napadení hraničních oblastí. Italský lid je už začíná nenávidět a považovat Francouze za válečný lid*“.⁸³ Pier Francesco Paoli se věnoval samotnému vyřizování kardinálových žádostí a proseb u papežského dvora. Šlo o supliky kardinálům nepotům a další základní agendě, ke které patřila ekonomická otázka chodu agentury, za kterou nesl zodpovědnost.⁸⁴ Olomoucký biskup je znám tím, že vynakládal obrovské peníze na své agenty po celé Evropě. Finanční částky, se kterými se setkáváme ve studovaných pramenech, jsou opravdu vysoké. Tak například v dopise z 8. března 1631 zmiňuje agent dluh za minulý rok: „*Skromně prosím vaši eminenci, nechť rozkáže panu Paolimu, aby mi vyplatil 125 dukátů, kterými by byl zaplacen dluh za minulý rok.*“, což na tehdejší poměry jistě není zanedbatelný peníz.⁸⁵ Na druhou stranu Matta není ojedinělým případem a určitě ho nemůžeme považovat za kardinálova protěžovaného oblíbence. Dietrichstein se tak choval k celému svému úřednímu aparátu. Staral se o své lidi ukázkově a oni mu to opláceli bezmeznou oddaností.⁸⁶ Bohužel

---

⁸² Tamtéž, fol. 30-32 (Řím 12. dubna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Essendo andati gli sbirri a Casa di un gentile huomo de Capranica per la contribut.ne rispose che SS.ta haveva cantato il Te Deum p. la pace, e che ci era stato anche lui presente, pero si era finita la guerra non doveva pigliar pure denari per mantenim.to de soldati, ma questi Angeli non volsero belle parole da ridere, perche gli presero gli cavalli dala carrozza, e se li condussero via, quello che fu bello é, che essendosi avvisti che pochi quatrini valevano, tignorono per la Carrozza, dove alla Romana ci si unirono più di 500 persone, si che non ci vogliono parole ma testoni*“.

Překlad: [„Dorazili biřici do domu jednoho šlechtice z Capranicy a žádali daně. Odpověděl, že jeho Svatost zpívala „Te Deum“ za mír a že tomu byl přítomen. A protože válka skončila, tak nemusí již platit poplatky za vydržování vojska. Ale tito andělé se mu vysmáli. Vzali mu koně od bryčky a odešli pryč. Hezké je, že když později zjistili, že tyto koně nemají valnou cenu, tak se obratem vrátili i pro bryčku. Jenže mezitím se po římsku srotilo více než 500 osob. K tomu není již co dodat.“]

⁸³ Tamtéž, fol. 68-69 (Řím 1. listopadu 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Non meno in Roma si vive con disgusto dele dubbie cose di Germania, che del quasi securam.te ritornato disturbo in Italia, se Dio non ci mette la sua santa mano, mentre questi francesi incontentabili vano cercando di innovare, e dare materia di una guerra diversiva con occasione deli passi fortificati, per il che medesimo popolo ha cominciato ad odiare il nome di francese come gente inquieta*“.

⁸⁴ Tamtéž, fol. 22-92, Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

⁸⁵ Tamtéž, fol. 24-28 (Řím 8. března 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteinova „*prego humiliss.te VE. di ordinare al S. Paoli, che mi fa gratia di mandare li 125 docati di Cam.a se non potesse restar servita di saldare tutto il conto del anno passato*“.

⁸⁶ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 157-164.

jsem nebyl schopen dohledat, jak pokračovala spolupráce těchto dvou osob. Dopis z roku 1634⁸⁷ nám dovoluje předpokládat, že pracoval pro kardinála až do jeho smrti. Je to ovšem jen domněnka, vzhledem k tomu, že jsem neměl možnost pátrat důkladněji v Mattově domovském Římě. Písemnosti, které by nám mohly osvětlit jeho další životní osudy nejsou k dispozici, neboť také zprávy hlavního agenta Paoliho končí rokem 1632.⁸⁸ V polovině téhož roku umírá i další spojující osobnost, Paolo Savelli.⁸⁹

Funkce „pomocného agenta“ nebyla v římských podmínkách nic nového. Již mnoho let před Mattou vykonával obdobnou činnost Giacomo Olivieri.⁹⁰ I když má být k ruce Paolimu, jeho práce pro patrona je velmi svobodná. Když je požádán, a není to často, pomůže svému nadřízenému v nějaké záležitosti. Podle pramenů šlo především o finanční a účetní dokumentaci, kterou předával Paolimu ke schválení, než o ni informoval Dietrichsteina, nebo na přímý rozkaz poslal kopie do Olomouce ke kontrole.⁹¹ Také Paoliho zastupuje v případě nemoci, či nepřítomnosti.⁹² Ovšem když Matta odjel na delší dobu mimo Řím, musel si najít zástupce, který by pokračoval v jeho práci. Toto období je zajímavé, ale nejsou o něm žádné relevantní zprávy. Mattův zástupce se z Dietrichsteinem písemně nespojil a o jeho existenci víme jen z agentových vlastních slov: „*Snad má nepřítomnost nepřinesla nějaké*

---

⁸⁷ T. PARMA, *František*, s. 576-577.

⁸⁸ Tamtéž, s.601-605.

⁸⁹ C. MAZZETTI, *Paolo e Federico Savelli*, s. 1837-150.

⁹⁰ T. PARMA, *František*, s. 240-256.

⁹¹ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 22-28 (Řím 29. února 1631 a 8. března 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

Tamtéž, fol.28-29 (Řím 15. března 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Non havendo altra mira, che l.ubbedire con la lingua per terra ad ogni suo minimo Cenno, e Ser.re consegnai li conti passati tutti trá VE. et il Cau.re mio zio b.m. al Sig.re Paoli, che me lo comando, et si trovonno firmati e passati per tutto l.Anno il 25, dall. Hora in qua non l.ho trovati firmati con mano di VE., ho si bene trovato in libro tutto l.esito, et introito del ricevuto, et spero, che per gratia di Dio non si sono bruggiati mentre per far rettam.te quanto mi veniva commandato legai le scritture tutte insieme non aprirle e leggere che cosa erano e le posi in cassa presente al Sig.re Aud.re del Ecc.mo Savello. Suplico pero humiliss.te a VE. di ordinare al Sig. Paoli, che se l.há finiti di vedere di farne copia ricavata dal libro ridotta in breve per mandarla a VE. quando si degnerà commandarlo, avio possiamo, et io, e le genti di Casa mia godere un foglio del ben servire del nostro zio, che ci servirá per esempio dela futura nostra divotiss.ma servitú.*“.

Překlad: [„Odevzдал jsem veškeré peněžní záležitosti mezi Vaší Eminencí a ctihodným strýčkem Olivierem, blahé paměti, jak mi bylo přikázáno panem Paolim. Jsou podepsány za celý rok 1625. Od tohoto data do dneška jsem je nenalezl podepsány Vaší Eminencí. V knize jsem našel výsledky a přijaté příjmy. Jsem šťasten, díky bohu, že nebyly spáleny. Abych dostal rozkazům, tak jsem svázal všechny dohromady bez toho, abych je otvíral a zjišťoval obsah. Pak jsem je uzavřel do pokladnice za přítomnosti pana Auditora od pana Savelliho. Ale i tak se mnoho agenturních listů rozpadlo na prach. Prosím Vaši Eminenci, až si je pan Paoli prohlédne, aby mi udělal zkrácené kopie pro případ, že by mě o ně vaše Eminence požádala. Budeme šťastní, já, a celý můj dům, pokud získáme potvrzení o dobré činnosti pro našeho strýce, které budeme potřebovat jako důkaz a příklad pro budoucí naše služby.“]

⁹² Tamtéž, fol. 71-72 (Řím 6. listopadu 1631), Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina. „*Per l indispositione del S. Paoli, che lievem.te continuava il Lunedì passato giorni de morti, non avendone prima potuto far parte, mandai conforme al solito in S. Silvestro le solite quattro torcie*“.

Překlad: [„Kvůli onemocnění pana Paoliho, které trvá od minulého pondělí, což byl den Mrtvých, jsem za něho poslal obvyklé čtyři svíce ke svatému Silvestrovi, protože jsem nemohl dřív.“]

těžkosti. Zanechal jsem místo sebe vhodnou osobu. Přesto se mi zdá, že se dopustil chyb. Proto prosím, aby mu bylo odpuštěno. Také neposloužil vaší eminenci dopisem. Pro jeho pokoru a dobrého ducha to udělá a své dopisy doručí vašim služebníkům“.⁹³ S kardinálem si Paoli a Matta dopisovali zcela nezávisle. Někdy informovali o stejných věcech, jen možná s odlišným pohledem, jak agent v jednom dopise naznačil.⁹⁴ Matta se jménem olomouckého biskupa setkával s významnými osobnostmi Říma, císařskými vyslanci, španělskými kardinály nebo vysokými kuriálními úředníky: „*Pan kardinál Borgia v pondělí prvního odjede do Janova. Půjdu mu políbit ruce a popřát šťastnou cestu.*“⁹⁵ Takové případy jsou názorné ukázky toho, že slovo „pomocný“ mělo jistě odlišný smysl, než jaké mu dnes dáváme. Zřejmě šlo jen o vnitřní hierarchické řazení, které bylo důležité pro samotnou Dietrichsteinovu správní agendu, ale navenek se obě osoby ve svém prostředí chovají rovnocenně. Dá se předpokládat, že to bylo i účelné jednání. Tehdejší doba si velmi potrpěla na ceremonie, pořadí a další typickou barokní životní rétoriku.⁹⁶ I nepatrná věc, jako je oslovení „pomocný“ agent, mohlo konfrontovanou osobnost, se kterou úředník ve jménu pána jednal, smrtelně urazit. Proto bylo nežádoucí, aby vnitřní dělení kardinálových mužů bylo navenek známé. Tím se velmi elegantním způsobem vyhybal možným faux-pas, které si v tak napjatých politických pletichách, kterými byl Řím vyhlášený, nemohl dovolit, už jen proto, že neměl možnost osobní konfrontace s danými lidmi.⁹⁷ Kardinálovi úředníci nežijí životem na okraji společnosti. To by znamenalo osobní potupu jejich patrona. Všichni vlastní dům, služebnictvo, koně a mohou si dovolit spousty vymožeností doby. Byli nuceni se oblékat tak, aby nedělali svému patronovi ostudu, a to jistě stálo nemalé peníze.⁹⁸ Opravdu nejzasloužilejší úředníci dostávali za většinou celoživotní službu rytířský titul. Takový případ je zdokumentovaný například u Olivieriho.⁹⁹

Pietro Matta velmi podrobně popisoval svou práci agenta u papežské kurie. Nejčastěji zmiňoval „datarii“.¹⁰⁰ Předsedal mu kardinál „datario“. Jeho zástupcem byl nižší klerik s

---

⁹³ Tamtéž, fol 76-77 (Řím 7. února 1632), Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*la mia assenza non le habbi dato forse materia di commandare, e benché habbi lasciato persona adatta, tuttavia mi pare che habbi errato in qualche particolare, del quale errore supplico di scusarlo, mentre non ha servito a vostra em.za con lettera, perché ha parso per la sua humiltá e buon spirito divoto di far cosi, di fare che le siano consegnate da suoi ser.ri le sue lettere*“.

⁹⁴ Tamtéž, fol. 30-32, (Řím 12. dubna 1631), Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

⁹⁵ Tamtéž, fol. 16-18 (Řím červenec 1631), Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*il sig. Card.le Borgia lunedì primo si partirá per Genoa (škrtnuto Germania), et io ci sarei andato á baciarle le mani, e fargli ricc.a a suo nome*“.

⁹⁶ M. A. VISCEGLIA, *La città*, s. 17-28.

⁹⁷ Tamtéž s. 17-41.

⁹⁸ T. PARMA, *František*, s. 199-202.

⁹⁹ Tamtéž, s. 247-256.

¹⁰⁰ Dataria-kancelář římské kurie, jejíž hlavní funkcí bylo označovat papežské listiny datem. Úřad byl zrušen až v roce 1967.

hodností „sottodataria“, který ovládal úřednický aparát. Hlavní činností tohoto úřadu bylo přijímat listiny pro papeže, a naopak papežské listy posílat a opatřovat datem.¹⁰¹ Díky agentově korespondenci víme, že pracovní rozsah byl podstatně pestřejší. Šlo hlavně o konfirmace došlých

a odcházejících listů. Úředníci měli přímý kontakt s papežem a jen přes ně bylo možno se svatým otcem písemně komunikovat. Tím si zajišťovali velký vliv. S každým kardinálem, který funkci získal, se měnil styl vyřizování suplik, zřejmě proto, že si páni nepředávali žádné informace a každá nová nastupující kancelář se musela zařizovat zcela znova. Dietrichsteinovy žádosti zde naráží na nevědomost a nechut' úředníků: *“Odpověděl jsem, že kardinálu Dietrichsteinovi to předchozí dělali rádi a bez problémů a rychle vyřídili. Bohužel dnes je obvyklé, abychom usilovali o přízeň těchto úředníků. Spíše je to povinnost, protože jsou tyto osoby důležité, že ani knížata se jim neopovázají odporovat.”*¹⁰² Olomoucký biskup byl nucen zasílat kopie dřívějších jednání, což celé kauzy prodlužovalo.¹⁰³ Záležitosti řešené u kurijních úřadů často trvaly týdny i měsíce, než byl agent schopen oznámit, že je vše vyřešeno ke spokojenosti patrona. K běžným činnostem patřilo vyřizování suplik¹⁰⁴, bul¹⁰⁵ a breve.¹⁰⁶ Jednalo se o únavnou a zdlouhavou práci, která se neobešla bez neustálých hádek s úředníky kvůli malichernostem, které vyžadovala barokní doba. Palčivým problémem byly

---

¹⁰¹ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 1-13 (Řím 9,16,23. listopadu a 7,28. prosince 1630 a 4. ledna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

¹⁰² Tamtéž, fol. 12,13 (Řím 4. ledna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina *„al che risposi, che al s. cardinale Dietrichstein mio signore non se li deve negare quello che altri datarii volentieri l. hano concesso per essere occorso due altre volte un caso simile per il suo suffrag., et hoggi pare che si costumi nella Corte l. ambire li comm. per agratiarsi, o per dire meglio obligarsi l. altrui voluntá, mássime il Datario del quale tutti l. hano di bisogno, né li Pri. gli opporranno“*.

¹⁰³ Tamtéž, fol. 1-3 (Řím 9. listopadu 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina *„Dopo haver visto, che con ogni diligenza usata di infinitá di viaggi, non capitava il memoriale in potere del sig.re Card.le Ginnasio per conto del sufrag. é prèso ispediente di ritornare questa ultima volta da Mons. Ceva Mro. di Cam.ra di SS.ta e sollecitare con qualche sentore á quei pigri giovani, p.ché sia mandato, má non vedendo ne il fine, e stato bisogno giontam.te con lo Speditioniero comporne un altro, e portarlo a detto Mons.re, che questa matina ha risposto, che non mancava altro della sua sottoscrizione, é poi l.haverebbe subito mandato, che pare ci si incontrino tutti gli disaggi del Mondo. et creda mi VEm.za che stanno tanto arrabiatti costoro perché non corre moneta per la scarsezza de negotii di Dataria, e Cancellaria, che quando poi arriva uno simile, che sá da passare per una segreta, non trovano la strada di sbrigarlo e non bastano tal volta l.ordini nemeno de Pri., che pare dala tardanza siano d.accordo, mi assicuro si bene dell incordigia di Ministri“*.

Překlad: [„Když jsem viděl, že přes veškerou snahu se stále nic neděje ohledně memoriálu pod patronací pana kardinála Ginnasia ve jménu sufragána, tak jsem se znovu vrátil k monsignoru Ceuvovi, ministrovi svatého úřadu, a pokusil se zahrát na city těchto líných mladíků, protože memoriál je poslaný, ale odpověď nepřichází. Bylo potřeba urychleně s expeditorem napsat další a přinést ho, jak řekl monsignor Ceva. Dnes ráno přišla odpověď, že nechybí nic jiného než jeho podpis a pak ho ihned odešle. Vypadá to, že se proti nám spikly všechny problémy světa. Věřte mi Vaše Eminence, že jsou kvůli tomu velmi rozzlobeni. Chybí tu peníze, protože je málo jednání na datářství a kancléřství, a když přijde někdo, kdo v tom umí chodit, najednou pracují s největší snahou. Pak nestačí ani rozkazy knížat, která jsou ohledně zpoždování zajedno. Tím se ujišťují o chamtivosti ministrů“.]

¹⁰⁴ Prosby k rukám kardinálů, úředníků svaté inkvizice.

¹⁰⁵ Historická papežská listina.

¹⁰⁶ Jednodušší písemnosti bez účasti kurijní kanceláře.

platby za služby. Ačkoliv zaalpští biskupové měli podle práva nárok na neplatební styk s papežským úřadem, často se to setkávalo s odporem. Navíc Dietrichstein patřil do okruhu kongregace Propagandy víry, tedy přednostního práva k vyřízení žádostí.¹⁰⁷ Prameny ukazují, že bez podplácení to prostě nešlo, už jen proto, že správní úředníci na „datarii“ byli špatně placeni a odkázáni na to, co jim byl kdo ochoten za práci zaplatit. Proto se i nejmocnější muži, ať už šlo o kardinály, či knížecí a královské vyslance, uchýlovali k úplatkům, než aby čekali dlouhé týdny na vyřízení i těch nejmalichernějších proseb: *„Tedy pokud jde o vyřizování záležitostí ve prospěch Sufragána (světící biskup) nedokázali jsem zatím nic vyřešit podle přání. Zatím nejsem schopen vyčíslit výdaje. Jeho Svatost měla udělit milost k vydání bezplatné písemnosti, která již byla udělena, v což věřil pan kníže Savelli. Dvakrát se o tom hovořilo a čím víc se mluvilo, tím víc se platilo, ale nic se nevyřídilo. To byla příčina toho, že nejsem schopen napsat, kolik se utratilo“*.¹⁰⁸

Římští Dietrichsteinovi agenti nebyli jednotvárným a neměnným celkem. Využívali se v čase podle potřeby a ekonomických možností kardinála. V každém případě šlo o reprezentativní osobnosti, většinou doporučené jiným váženým a mocným známým samotného kardinála, jako tomu bylo u všech námi sledovaných, v tomto případě z okruhu knížecích rodů Aldobrandiniů nebo Savelliů.¹⁰⁹ Agent měl též za úkol rozpracovávat a vytvářet vlastní klientelu vztahů. Tím se vytvářela obrovská síť, kterou byl olomoucký biskup ve své době velmi dobře znám.¹¹⁰ A

---

¹⁰⁷ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 3-4 (Řím 16. listopadu 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina *„Mons. Ceva mando el mem.le al Datario, e non alli Cappi d ordini, era il sottoscritto del primo, che pero andandocci á trovarlo, disse esso Mons. Datario, che non essendo il memoriale sottoscritto, má solo in bianco, era segno, che SS.ta non voleva far la gratia dele speditioni per via segreta, al qual negotio hora si preme, et non ad altro, che se non fusse stato per questo, di già lá speditioni sarebbeno in Olmitz, má perche si cena di sparagnare alcuni centenaia di doc.ti d Cam.a pero bisogna, che VE. perdoni del trattenimento del negotio, già che non si é caggione la tepidezza de Ser.ri ma la poca buona volontà, che tengono di far servitio chi possono, e si scorge dále tante girandole, che ci fan fare., má con tutto cio non é dameravigliarsi alli tempi di hoggi ridotti in tanta calamitá che questi Ufficiali cercano di far danari per ogni parte e prevale lo interesse al merito, et alli favori, e pero molti restano in dietro.“*

Překlad: *„Monsignor Ceva poslal memoriál datáři místo ministrům pořádku. Byl podepsán k prvnímu, ale když jsem ho šel najít, řekl mi tento monsignor datář, že pokud není memoriál podepsaný, je to známka toho, že jeho Svatost nechtěla udělit milost tajné zásilky. Kdyby se nevykytla tato chyba, již by zásilka byla v Olomouci. Bude tedy potřeba opět utratit několik stovek dukátů kamerálním úředníkům. Prosím Vaši Eminenci o prominutí za zpoždění tohoto jednání. Není to vinou vlažnosti vašich služebníků, ale malá chuť úředníků, kteří slouží, komu chtějí. Není se čemu divit v těchto časech. Tito úředníci hledají možnosti, jak si vydělat kdekoliv to jde a vlastní zájmy jsou důležitější než zásluhy a laskavosti. Proto mnozí zůstávají pozadu.“*

¹⁰⁸ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 9-10 (Řím 28. prosince 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina *„Circa dunque q.ello del Suffrag.o non si há mai potuto conforme alla desiderava, et noi havessimo voluto scrivere la certeza dele spese, perché non si poté già mai penetrare, se SS.ta doveva concedere la gratia per le speditioni gratis, già conceduta, o vero mesa gratia, o niente, che veram.te si credeva il Sr. Pripe Savelli, mentre si haveva due volte parlato caldam.te e non pero se ne vedeva alcun esito buono. Et così quanto minore gratia si faceva tanto piú si pagava, questa é stata la causa, che non si scrisse niente di certo dele spese.“*

¹⁰⁹ P. BALCÁREK, *Kardinál*, s. 237-272.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 203-210.

nejen jeho zpravodajský aparát stál na počátku poštovního zprostředkovatelství v Evropě. Díky těmto lidem se vytvářely stále poštovní domy a celá struktura poštovníctví se ve sledovaném období modernizovala, stabilizovala a rozvíjela. Kardinálovi zástupci nefungovali jen v listinných záležitostech. Na rozkaz patrona nakupovali movité věci, většinou knihy, obrazy nebo šperky, a o ty se též starala poštovní služba.¹¹¹ Z jednoho úryvku v dopise také víme, o co přesně se olomoucký biskup zajímal a jaké knihy mu byly Mattou nabízeny ke koupi. Šlo hlavně o díla s náboženskou tematikou jako byly papežské buláře, nebo zajímavosti a nové pohledy na církevní praktiky a rituály.¹¹² Kardinál Dietrichstein miloval knihy a římské „avvisi“,¹¹³ které mu byly pravidelně zasílány.¹¹⁴ Dokonce si vydržoval vlastního novináře, který mu tyto noviny vybíral a úzce spolupracoval s Pietrem Mattou: „*Pan Paoli mi včera ráno oznámil, že s ohledem na úmrtí osobního novináře Vaší Eminence mu pan vévoda Federico Savelli nabídl svého vlastního, který je ochoten pracovat za 12 dukátů ročně. Ptal se mě na můj názor. Odpověděl jsem jeho Výsosti, že obchod se musí vždy pojmout s respektem k tomu, kdo ho nabízí. Myslím, že je to výborný novinář, takže jsme se dohodli, že bude placen měsíčně. Tak se vyhneme opomenutí platby.*“¹¹⁵ V pramenu byla nalezena zmínka o tom, že měl olomoucký biskup v oblibě číst zakázanou literaturu ke které mu agent u papeže vyjednával suplikou povolení četby.¹¹⁶ Matta byl skvělým pozorovatelem a snažil se, aby mu nic podstatného neuniklo. Jisté je, že by nebyl sám schopen veškeré informace osobně podchytit. Dá se předpokládat, že měl

¹¹¹ T. PARMA, *František*, s. 200-270.

¹¹² MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 70-71 (Řím 6. listopadu 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Conforme a gli ordini antichi di VEm.a mi persuado, che non l habbi da essere di disgusto la presente nota d alcuni bellissimi libri nuovi freschissimam.te di quattro giorni usciti fuori in stampa, é venuti di fuori. Vi é il Breviario nuovo di questo Pontefice, che se non l haverá comprato il Sr. Paoli, ce lo diro, e se mi dará orde. a me lo pigliero io.*“.

Překlad: [„*Podle starších rozkazů Vaší Eminence jsem se přesvědčil, že budete mít jistě radost z novinky. Před čtyřmi dny byly vytisknuty nové čerstvé krásné knihy a jsou v prodeji. Je to papežský breviář, a pokud ho eminence nemá, koupí ho pan Paoli. Když dá rozkaz, seženu ho sám.*“]

¹¹³ Římské kurijské noviny, vycházející v pravidelných intervalech.

T. PARMA, *František*, s. 17, 106,167.

¹¹⁴ Tamtéž s.211-220.

¹¹⁵ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 90-91 (Řím 17. července 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*P.S. Il S.re Paoli mi accenno hier mattina, che per la morte del Gassetista di VE. Il s.re Duca Savelli gli haveva proposto quello di Casa, e che haverrebbe servito per 12 D. ti l Anno, e dimandando il mio parere, subito risposi a SS.ria che il negotio se deve abbracciare per ogni rispetto, e di chi lo propone, e perche intendo sia buon Gassetista, et anco per il sparagno: onde siamo restati d accordo, che questo Gassetista prte mandi gli avvisi per tutto il prte mese, accio siá poi cosi pagato, senza smezzar li mesi.*“.

¹¹⁶ Tamtéž, fol. 64-65 (Řím 20. září 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*devo dar hummiliss. Conto á VEm.a deli negotii commessimi dal sig.re Paoli per servitio del nostro comune Sig.re. Et quanto alla Bolla della Sac.ra Cong.ne del S.to off.o per potter leggere gli libri prohibiti, l. ho ridotta al fine, e l. ho consegnata al sig.e Paoli per mandarla a VEm.a solo mi resta da dire, che SS.tá non concede le Gratie piú che per sette anni, et non l.há voluto concedere di potersi conferire da VEm.a doi altri per non pregiudicare alle facultá di, et Autoritá di cotesto Anuncio: Dal quale si potrà far ricápito conforme m. há detto Mons.re Assessore del S.to officio bisognando di doversi conferire ad altri la licenza di legger libri prohibiti, che esso Mons.re Nuncio ne tiene Authoritá*“.

kolem sebe mnoho informátorů. V dopisech se o několika dozvídáme. Ať je to jistý neznámý muž, který přinesl důležité zprávy, či jeho vlastní rodinní příslušníci. Mezi lidmi, které navštěvoval a vyzvídal u nich, jsou také císařští vyslanci, španělští grandí, kardinálové, ať italská, říšská, nebo španělská, též duchovní různých grádů, a především kuriální úředníci. Tato činnost ho jistě stála mnoho osobního vypětí a finančních prostředků. Kardinál mu je permanentně dlužen různé částky, o které agent systematicky prosil, podle toho, v jak překerní situaci se právě nacházel.¹¹⁷

Mohli bychom tedy shrnout, že stát se agentem tak mocné osobnosti, jakou byl Dietrichstein, znamenalo pro daného člověka rapidní vzrůst vlastní důležitosti a společenského kreditu. Pěkným příkladem je jeden z Mattových dopisů, kde popisuje, jak byl přijat v domě knížete Savelliho samotným Savellim: „*Poté co pan kníže Savelli pohostil německého pána z Eggenbergu, odjel v úterý na Ricciu. Vrátil se teprve včera večer. Navštívil jsem jej a dostalo se mi od něj velmi vřelého přijetí. Ukázal se být nejen velmi dobrým pánem, nýbrž hlavně přítelem Vaší Eminence*“.¹¹⁸ Díky studiu pramenů též názorně vidíme, že v novověku v měšťanské společnosti italského poloostrova člověk nemusel patřit k privilegovaným, abychom ho mohli považovat za vlivného a uznávaného. Stát se oficiálním agentem znamenalo vyznamenání dosavadní činnosti. Patron si na dané osobě cenil určitých schopností, kterými se tento člověk honosil.¹¹⁹ Je jisté, že jejich vztah se značně prohloubil a Matta byl zřejmě spolehlivý a dobrý agent, o jehož život se kardinál zajímal.¹²⁰

---

¹¹⁷ Tamtéž, fol. 52-54 (Řím 9. srpna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*sai certam.te troppo ardire in fastidirla, cercando a VEm.a qualche poco d. agiuto con queste enbolat.mi di liti, spese esorbitanti, impedimenti d. entrate, et flaggello d. infermitá dele genti di casa mia, e propria poco considerando e del gusto e del solito che VEm.a há usato col Cau.re sia in Cielo, pero nele cerco humiliss.te perdono, e che per l. amor di Dio comparisca questa imperffet. a usata con l. infinitá sua bontá.*“.

¹¹⁸ Tamtéž, fol. 33-34 (Řím 10. května 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*il sig.re Pri.pe Savelli dopo haver banchettato con quello sig.re tedesco d Eccemberg Martedi, se ne passo ala Riccia, et é tornato hieri sera, glí ho fatta riv.a, e mi ha fatte straord.ie accoglienze, come buon sig.re ma soprattutto come particulis. Amico di VE. che quando ne parla una scisceratezza grande, nel che io mi fondo*“.

¹¹⁹ T. PARMA, *František*, s. 203-210.

¹²⁰ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 54-55 (Řím 23. srpna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

Osobnost Urbana VIII.

Abychom blíže poznali dobu a místo, ve kterém se pohybujeme, je potřeba seznámit čtenáře s ústřední postavou, od které se odvíjela politika římské kurie ve 30. letech 17. století. Tento muž radikálně změnil zahraniční směřování papežského státu, který doposud stál jednoznačně na straně Španělska a císaře Svaté říše Římské. Než se pustíme do popisu poměrů na papežském dvoře, krátce se seznámíme se životem člověka, který jako poslední rozšiřoval ve jménu církve své statky silou.¹²¹ Rodina Barberini pocházela původně z Val di Elsa, které se nachází v Toskánské provincii Siena. Ve 13. století se objevili ve Florencii. Zde aktivně působili na politické scéně jako oponentní strana vůči aristokratické rodině Medicejských. V první třetině 16. století se přestěhovali do Říma, kde se rychle dostali do popředí tamní společnosti.¹²² Maffeo se narodil roku 1568 jako šesté dítě Antoniově a Camille Barbadori.¹²³ Rodina patřila k bohatým florentským aristokratům, kteří svůj finanční profit rozmnožili hlavně obchodem s Blízkým východem. Otec Antonio záhy zemřel a malého Maffea se ujmul jeho strýc Francesco Barberini, aktivní římský prelát, který působil jako apoštolský pronotář.¹²⁴ Chlapec díky tomu studoval na florentské jezuitské univerzitě. Ovšem podobně jako Dietrichstein, tak ani mladý Barberini se studiu obzvlášť nevěnoval. Rozlíčený strýc Francesco proto povolal svého synovce do Říma, kde ho nechal zapsat na prestižní římskou univerzitu k vylepšení stávajících studijních výsledků. Pod strýcovým dohledem se choval vzorně. Po dvou letech odjel do Pisy, kde dokončil studia a byl mu udělen univerzitní titul.¹²⁵ Po návratu do Říma se nejdříve staral o rodinné finance a vypomáhal strýci v administrativě. Zřejmě byl velmi úspěšný, protože mu Antonio Barberini za nemalou částku koupil jeden z důležitých římských úřadů, který mu otevřel dveře do služeb papežské kurie. Následně získal pro synovce další vyšší úřad „ufficio referendario“,¹²⁶ díky kterému se Maffeo stal prelátem. Společně se strýcem dále pracovali na

---

¹²¹ Georg LUTZ, *Urbano*, s. 1095-1115.

¹²² Tamtéž.

¹²³ Alberto MEROLA, *Antonio Barberini*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 6, Roma 1964, Online, [cit. 19. 7. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/antonio-barberini_res-2e82527b-87e7-11dc-8e9d-016357eee51_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/antonio-barberini_res-2e82527b-87e7-11dc-8e9d-016357eee51_(Dizionario-Biografico)>).

¹²⁴ Týž, *Francesco Barberini*, Online, [cit. 23. 7. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-barberini_res-2f2dfbf8-87e7-11dc-8e9d-0016357eee51_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-barberini_res-2f2dfbf8-87e7-11dc-8e9d-0016357eee51_(Dizionario-Biografico)>).

Pronotář-první notář. Ověřuje pravost papežských písemností ve Vatikánu a zapisuje průběh intronizace a smrti papeže. Také se účastní zahájení a ukončení konkláve, kongregací, koncilů nebo kanonizace svatých.

¹²⁵ L. PASTOR, *Storia*, s. 19-52.

¹²⁶ Referendario-úřad má minulost v antickém Římě. Ve středověku měl různé úkoly. Často to byl tajný poradce knížat, nebo guvernér města. Také vyslanec, či finanční kontrolor. Dnes úřad existuje v aktuální italské státní radě, a také u nejvyššího soudu svaté Stolice.

zvýšení prestiže a další důležitou akvizicí byl rytířský titul svatého Petra a Pavla.¹²⁷ V roce 1592 zvolili papežem Klementa VIII. z vlivné římské rodiny Aldobrandiniů, který rodinu Barberiniů považoval za své nejbližší spolupracovníky. Jen o pár měsíců později byl Maffeo ustanoven guvernérem Fana, svého rodného města. Barberini se činil. Do roka vyřešil řadu dlouhodobých místních problémů, a to hlavně ohledně banditů, kteří sužovali celý kraj. O rok později strýc Francesco složil svůj úřad ve prospěch Maffea. Maffeo pracoval další tři roky na akvizici prestižní funkce „chierico di camera“,¹²⁸ která ho nakonec stála více než čtyřicet tisíc zlatých. V roce 1597 konečně převzal tento důležitý úřad, římský předstupeň ke kardinálskému klobouku.¹²⁹

V dalších letech vykonával série důležitých úkolů, které ho na dlouhou dobu odvedli z Říma. Několik let strávil jako doprovod kardinála Pietra Aldobrandiniho ve Ferraře.¹³⁰ Zde také řešil, jako zástupce papežského státu, problémy, které vznikaly stavební činností Benátčanů na řece Pádu, která vytvářela hranici. V roce 1600 doprovázel papežského legáta na svatbu Marie Medicejské a Jindřicha IV. Francouzského.¹³¹ Rok poté byl vyslán do Beneventa,¹³² aby vyřešil lokální krizi mezi neapolským vicekrálem a místními barony. Vzhledem k úspěšnosti misí byl v roce 1601 nominován papežským komisařem a řešil další vodohospodářskou krizi, tentokrát v italské provincii Trasimeno. Po smrti strýce Francesca nechal celou rodinu přestěhovat do Říma. Spojením rodinného majetku se z něho stal nejbohatší prelát tehdejší kurie. Díky tomu dostával od papeže strategické úkoly, které nepřinášely zisk, ale osobní prestiž. Proto odjel na dlouhou dobu do Francie, kde se mezi ním, francouzskými preláty i světskými šlechtici vytvořily úzké a přátelské vazby. Jeho hlavním úkolem bylo vylepšit dosavadní chladné vztahy a zvýšit vliv papeže a římské kurie. Při příležitosti narození francouzského následníka trůnu Ludvíka¹³³ ho svatý otec nominoval papežským legátem. První přelomová událost v kariérním prudkého vzestupu přišla v roce 1604, kdy v Sieně dostal vyšší svěcení a hned poté se stal nazaretským arcibiskupem.¹³⁴ Za své dosavadní zásluhy a blízký vztah k Francii ho papež

---

¹²⁷ M. PETROCCHI, s. 152-154.

¹²⁸ Chierico di camera-pod tímto jménem se uváděli klerici, kteří pod dohledem camerlenga asistovali papežovi v apoštolských pokojích. Od roku 1585 reformou papeže Sixta V. získal titul funkci prezidenta papežských zbraní, archivního prefekta, prezidenta mincovny, prefekta papežské pokladnice atd. Před rokem 1666 tento titul patřil k těm, který se zakupoval.

¹²⁹ M. PETROCCHI, *Roma*, s.155,156.

¹³⁰ Elena Fasano GUARINI, *Pietro Aldobrandini*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 6, Roma 1960, Online, [cit. 13. 4. 2018]. URL:< [http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-aldobrandini_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-aldobrandini_(Dizionario-Biografico)>).

¹³¹ Vlatimil KYBAL, *Jindřich IV. a Rudolf II.*, Praha 1907, s. 125.

¹³² Benevento-hlavní město provincie Campania

¹³³ Ludvík XIII. (1601-1643): francouzský král

¹³⁴ L. PASTOR. *Storia*, s. 19-52.

odměnil stálou nunciaturou v Paříži. Zde si vytvořil vlastní dvůr, ve kterém zaměstnával převážně své příbuzné. Zásadním úkolem bylo udržet mír mezi Francií a italskými státy. Barberini se snažil spojit Španěly a Francouze. Za jeho nunciatury se objevily pokusy o příbuzenské spojení mezi Habsburky a Bourbony. Nejpernější chvíle mu připravil papež Pavel V., když v roce 1606 vyhlásil nad Benátkami interdikt, což popudilo Jindřicha IV., jelikož Benátčané byli jeho spojenci. Ve Francii se předpokládalo, že Španělé, na podporu papeže, vyšlou proti italské republice vojsko. Maffeo se snažil uklidňovat rozezleného francouzského krále. Dokonce se kvůli tomu dostal do osobní pře s benátským vyslancem. Sám byl pod silným tlakem, protože nechtěl přijít o vliv a přátelství, která si ve Francii vytvořil.¹³⁵

V roce 1606 se stal Maffeo Barberini kardinálem. Zvláštní poctu mu udělil francouzský král Jindřich IV. tím, že mu jen o několik týdnů později před celým dvorem položil rudý klobouk na hlavu. Ovšem již po pár měsících byl povolán zpět do Říma. Po třech letech ve Francii si vysloužil skvělou pověst u římské kurie a velkou náklonnost francouzského krále, kterou Jindřich IV. osobně vyjádřil v dopise papeži Pavlovi V. Stal se váženou osobností a byl odměněn vlastní kaplí sv. Honofria v Římě. Přestěhoval se se svým dvorem do paláce Madruzzo v římském Borgu, protože jeho vlastní dům, ani po rozsáhlých úpravách, nebyl schopen pojmout veškeré služebnictvo. Odstoupil od nazaretského arcibiskupství, které patřilo spíše k čestným funkcím, a jako náhradu získal biskupství ve Spoletu. Postupoval v žebříčku a byl nominován justičním prefektem, nejvyšším úřednickým titulem římského kuriálního soudu.¹³⁶ V průběhu roku 1609 se staral o svou spoletskou diecézi, kde stejně jako olomoucký biskup, tvrdě zaváděl tridentský program, vylepšoval správní systém a lpěl na konfesijní disciplíně. V duchu barokní doby přestavěl též místní románský Dom. V roce 1611, v době, kdy se plně věnoval své spoletské činnosti, byl papežem nominován boloňským legátem. Tento post patřil k těm ekonomicky nejvýnosnějším. Zde reformoval monetární systém a zpřísnil pravidla tradičních ceremonií. S úspěchem vyřešil problémy kolem hranic s modenským vévodou a také zažehnal nebezpečí válečné mašinérie, která ohrožovala Boloňu v roce 1614, kdy proti sobě bojovali Savojsi a Mantované o nadvládu nad Monferratem.¹³⁷ Politicky si vedl při své legaci výborně. Bohužel jeho další kroky v soudní sféře již nebyly tak úspěšné, proto Pavel V. neprodloužil tříletou službu a kardinál se vrátil zpět do Spoleta. V roce 1617 i tuto diecézi opustil. Vrátil se do Říma a věnoval se své práci nejvyššího soudního

---

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž.

¹³⁷ Piero LANDINI, *Monferrato*, in: G. Amaldi, M. Caravale, G. Martina (edd.), *Enciclopedia italiana*, Roma 1934, Online, [cit. 17. 4. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/monferrato_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.

prefekta u kurie. Nejsou další zprávy o jeho práci za pontifikátu Pavla V. Řehoř XV. mu ovšem později v letech 1621 až 1623 zadával různé úkony, jako například vyřešení soudních a fiskálních záležitostí ve Francii, nebo nezbytné dispenze ke svatbě mezi královskými rodinami Španělska a Anglie, která se ale nakonec nekonala. Dalším důležitým úkolem, který zastával od roku 1622, byla účast na kongregaci Propagandy víry, kde se osobně setkával s problémy ve střední Evropě. I tento kardinál byl jedním z těch, kteří ačkoliv uznávali a sami zaváděli tridentské zákony do praxe, tak přesto patřili k mnohoobročníkům. V roce 1620 pobíral penze z biskupství Cremona, Chieti, Arezzo a Spoleto, nemluvě o udělených nebo koupených úřadech u kurie.¹³⁸ Bohatí Barberiniové byli též známí svým vlivem na kulturní vývoj v Itálii. Pracovali pro ně světoznámí mistři, mezi které patřili například dekoratér Domenico Passignano,¹³⁹ sochař Cristoforo Stati,¹⁴⁰ nebo barokní malíř Gian Lorenzo Bernini.¹⁴¹ Pravdou je, že umělci všeho druhu doprovázeli Maffea od mládí. Byli součástí jeho družiny, později dvora a přivedl je s sebou též k papežskému dvoru. Jejich vliv a mistrovství dnes můžeme obdivovat na pozdějším papežském paláci, který si Urban VIII. koupil a nechal přestavět na Castel Gandolfo, což byl po celou dobu pontifikátu jeho oblíbený domov.¹⁴²

Dne 19. července 1623, jedenáct dní po smrti Řehoře XV., začalo konkláve. Volba neprobíhala lehce, protože mezi padesáti pěti kardinály voliteli byla čtvrtina z nich možnými budoucími papeži. Zápasili mezi sebou vlivné rodiny Aldobrandiniů, Borghesiů a Ludovisiů, které měly různé politické cíle. Nakonec se frakce Ludovisiů a Borghesiů dohodly a skoro jednomyslně zvolily Maffea Barberiniho papežem. Maffeo byl přítomnými vnímán jako nestranný, a to hlavně vzhledem ke své dosavadní kariéře. Přijal jméno Urban, na počest Urbana II., papeže první křížové výpravy.¹⁴³ Ihned po konkláve zasáhla nového svatého otce infekční nemoc, stejná, která zabila v několika minulých dnech skoro čtyřicet kardinálů volitelů. Po mnoho týdnů nebyl schopen vstát z lůžka. Papežské pomazání proběhlo až na začátku listopadu v chrámu svatého Petra ve Vatikánu. Jeho současníci si ho vážili a měli vysoká očekávání. Ti,

---

¹³⁸ L. PASTOR. *Storia*, s. 19-52.

¹³⁹ S.P.V. RODINO, *Cresti Domenico detto il Passignano*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 30, Roma 1984, Online, [cit. 15. 5. 2018]. URL:< [http://www.treccani.it/enciclopedia/cresti-domenico-detto-il-passignano_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/cresti-domenico-detto-il-passignano_(Dizionario-Biografico)>).

¹⁴⁰ V. MARTINELLI, *Cristoforo stati e il gruppo di „Venere e Adone“*, in: Olschki (ed.), *Rivista d'arte XXXII*. Roma 1957, s. 3-12.

¹⁴¹ Roberto PAPINI, *Gian Lorenzo Bernini*, in: G. Gentile, G. Treccani (edd.), *Enciclopedia italiana*, Roma 1930, Online, [cit. 20. 5. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/gian-lorenzo-bernini_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.

¹⁴² MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol.1-3 (Řím 9. listopad 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

¹⁴³ Giovanni GENTILE, Giovanni TRECCANI (edd.), *Urbano II.: Papa beato. Enciclopedia italiana*, Roma 1937, Online, [cit. 24. 4. 2018]. URL:< [http:// http://www.treccani.it/enciclopedia/urbano-ii-papa-beato_%28Enciclopedia-Italiana%29/>](http://http://www.treccani.it/enciclopedia/urbano-ii-papa-beato_%28Enciclopedia-Italiana%29/>).

co ho znali osobně, si nebyli tak jistí, kvůli jeho nepředvídatelnému charakteru. Urban byl vybaven skvělým zevnějškem a v tomto období také výborným zdravím, které prokázal, když přežil infekční nákazu při konkláve, která se ovšem na jeho fyzickém stavu silně podepsala. Jeho vzhled máme také popsán o pár let později v dopisu Pietra Matty: „*Jedna dobrá novina. Svatost se těší, díky bohu, výbornému zdraví. Má rumělkovou barvu. Je dobře živený a robustní jako mladík, přestože má vlasy bílé jako stařec. Stále má chuť s někým hovořit ohledně pontifikátu, o dílnách, válce, příbuzných, o penězích a hojnosti, dalším opevňování a jiných radostných věcech, o kterých si rád povídá. Myslím, že je to dobře. A snaží se pozvednout lid, to si přeje (...)*“.¹⁴⁴ Také vášnivě miloval koně a byl uznáván jako expert v kultuře a vědě. Vědělo se, že jeho životní styl je velmi skromný, vyrovnaný a morálně převyšoval všechny ostatní kardinály. Skvěle se vyznal v kuriálních ceremoniích a v církevní liturgii. Přesně následoval tradiční formy a pravidla. Matta věnoval dennímu režimu papeže ve své korespondenci s patronem vždy minimálně jeden odstavec, ale někdy i polovinu dopisu. Jak sám psal, Urban byl snaživý a pracovitý. Měl nastavený denní program, který málokdy změnil. Ráno se věnoval audiencím. Později se účastnil kardinálských kongregací, či studoval akta a instrukce.¹⁴⁵ Na společné schůze svatého officia, která se konala každý týden, přicházel vždy a nechyběl do konce svého pontifikátu, kdežto na kongregace Propagandy víry, která se konala každý měsíc, se nechával většinou zastupovat.¹⁴⁶ K Urbanovým světlým stránkám patřila humorná a vtipná mluva, ale pokud šlo o jeho autoritu nebo kněžské jurisdikce, stával se vyloženě zlým a nesnášenlivým. Jako papež se nedokázal rozhodovat v důležitých situacích a často se snažil vyhnout jasné odpovědi. Když se ovšem k něčemu odhodlal, již nic nedokázalo změnit jeho stanovisko. Ke svým spolupracovníkům a úředníkům se obvykle choval s despektem. Nedokázal přijmout odlišný názor a s věkem se to zhoršovalo. O jednom takovém výstupu hovoří v dopise z roku 1635 benátský vyslanec, který píše: „*Lepší ho nepotkat ve*

¹⁴⁴ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 20-21 (Řím 1. února 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Le nuove sono una buona, e feliciss.a salute di S. B.ne gratie a Dio, che certo stá con un color vermiglio, e grasso da giovane robusto, benché il pelo siá bianco da vecchio, e stá desideroso di parlare sempre con diverse persone del occorrenze del Ponteficato, fabbriche, guerra, nipoti, d abbondanza, et altre fortificationi, et cose allegre che allettano la sua opinione, la quale tengo per certo siá giustissima, e solam.te di sollevare questo povero Popolo..*“.

¹⁴⁵ Tamtéž, fol. 9-11 (Řím 28 prosince 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina. Tamtéž, fol. 3-4 (Řím 16. listopadu 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina *Nro S.re stá bene di salute gratie á S. D. M.vta ando, e torno Dom.ca a piedi da S.vta Maria Magg.re dove celebri, martedì fù Sig.ra di gré., Mercore Concistoro, Giove Cong.re del S.to Off.o hieri, et hoggi aud.va a gli Amb.ri e Pr.pi, cosi se la passo allegram.te e sanam.te (...)*“.

Překlad: [„*Náš pán je na tom zdravotně dobře, díky Bohu. V neděli se vrátil pěšky od svaté Marie Maggiore, kde celebraval mši. V úterý byl na modlitbách a ve středu se objevil na Konzistoři. Ve čtvrtek byl přítomen Kongregaci svatého officia/inkvizice. Včera a dnes dával audience vyslancům a knížatům, a prošel si tím vesele a ve zdraví (...)*“]

¹⁴⁶ G. LUTZ, *Urbano VIII.*, s. 1095-1115.

špatné náladě. Bohužel se to stává často. Pak s ním není možné cokoliv vyjednávat, neodpovídá, jen vstane ze židle a používá slova šilence spíš, než slova knížete“.¹⁴⁷

Hned po svém zvolení začal osobně připravovat oslavy nadcházejícího svatého roku 1625. V tomto období přišlo navštívit Řím šest set tisíc věřících, kterým byly poprvé slíbeny multiplikované odpustky. Rok 1625 byl také ve znamení silné militarizace Říma, který obsadila papežská armáda. Zpevňovaly se zdi a brány. Oficiální záminkou těchto vojenských akcí se stala morová nákaza. Vznikla velmi dobře vybavená zbrojnice uvnitř Vatikánu. Silně opevněna byla též čtvrť Quirinale nebo přístavy. Tato komplexní přestavba strategických budov a výstavba vojenských objektů, započatá již při nástupu Urbana VIII. na papežský stolec, probíhala i ve sledovaném období mezi lety 1631-1632: „Říká se, že se papež chystá na cestu do Civitavecchie. Má v úmyslu se podívat na jistou pevnost, postavenou v tamním přístavu, protože je velmi zvědavý na její provedení. Chce být o všem informován a očekává perfektně odvedenou práci v této věci, do které s velkou benevolencí investuje tolik peněz (...)“.¹⁴⁸ Rozšířil papežskou pokladnici na Andělském hradě a vytvořil z ní nedobytnou pevnost. O veškerou činnost se aktivně zajímal a rád vykonával inspekční cesty.¹⁴⁹ Pomineme-li vojenské a strategické objekty, tak k největším přestavbám docházelo v samotném Římě. V jednom z Mattových dopisů se dozvídáme, že se přestavbám nevyhnula ani fasáda baziliky svatého Petra a další blízké stavby.¹⁵⁰ Popravdě, i v roce 1625 existovala možnost válečného konfliktu,

---

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 1095-1115. „Se poi si ritrova incollerito, come ben spesso accade, impossibile affatto riesce il negoziar seco, niente al proposito rispondendo, agitandosi, levandosi di sedia con parole e fatti piu di forsennato, che di principe“.

¹⁴⁸ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 1-2 (Řím 9. listopadu 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „Si vá dicendo, che il Papa vogli arrivare sin a CivitaVechia á vedere un certo forte fabricato in quel porto, che há gran gusto di vedere gli suoi edificii, o la manco di Sentirne ragionare, no mancando di attendere in simile cose di fortificationi con ogni esattezza maggiore, per le quali impiega molto oro ben volentieri.“.

¹⁴⁹ Tamtéž, „essendosi mandati Castel S.to Angelo sotto questo pretesto m.ti centinaia di migliaia di d.ti con alcune carrette allegrezza di vederli SS.ta si é trasferito per il Corridore a vederli, poi giro per tutta la fortezza giú nell basso al cavallo, sú alto in seggetta, osservo, anco, é gli piaceva vederla in buon termine ridotta, é lungam.te parlé col sottocastelano presente, col castelano, si presuppone da un Alfieri, mio Amico che di fortificationi, e guerra si parlasse, come se hora fusse un esercito pnté.“.

Překlad: [“Do papežské pokladnice na Andělském hradě bylo zasláno mnoho stovek tisíc dukátů na několika vozech. S potěšením si je prohlížel svatý otec, který se kvůli tomu přemístil chodbou do hradu. Potom se vydal na prohlídku celé pevnosti. Dole si ji prohlédl na konci, nahore (...). Rozhlížel se a byl zjevně potěšen pokračováním prací. Dlouze hovořil s podkastelánem a kastelánem. Můj přítel praporečník předpokládá, že se zajímá o zpevňování staveb. Dozvěděl jsem se od jednoho zlatníka, mého přítele, že se o válce mluví tak, jako by už byla armáda na cestě“.]

¹⁵⁰ Tamtéž, fol. 30-32 (Řím 12. dubna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „Fece intendere pochi giorni sono SS.ri Card.li Borghese, S.Giorgio, e Pri.pe di Sulmona haveva desiderio di accomodar la facciata di S. Pietro, e per questo era necessario levar le lettere che fece icci porre la bon. Mem. di Paolo V. In honorem Principis Apostolatus et., risposero, che SS.ta era Pri.pe, subito comincio a levar via quei travertini, e metterci altri con altre lettere, che si ben ancora non si possan vedere, pure si bien per sicuro che habbino da dire questo solam.te Pasce oves meas. Vero é che da una parte ci resta la memoria di questo pontefice come tanto benefattore, dove li é il suo nome Urbanus VIII. Anno, e dall altra banda Paulus V., si vede dunque, che s. B.ne cerca con ogni sforzo di agguitar la santa Chiesa, con levar quel che non piace, e corregger quel

a to hlavně kvůli provincii Valtelina, kde se střetávaly zájmy Španělů a Francouzů. Španělé požadovali úplnou liberalizaci průchodů, které nutně potřebovali, aby jejich vojska mohla bez problémů procházet do německých oblastí nebo do Nizozemí. Francouzi naopak chtěli zablokovat průchody armád přes provincii, jelikož byli spojenci Nizozemců v jejich válce se Španělskem. Urban VIII. nesouhlasil s politikou předchozího papeže, který na žádost Španělů nechal obsadit Valtelinu papežskou armádou. Poslal proto do Francie svého příbuzného Francesca, aby dohodl s kardinálem Richelieu možné řešení krize. Jeho vyjednávání nemělo velký úspěch. Když se legát objevil opět v Římě, přinesl špatné zprávy a vlastní traumatickou zkušenost. Francie na konci roku 1625 poslala do Valteliny armádu, která bez problémů obsadila provincii. Většina papežských návrhů o smír byla smetena ze stolu a Francie si ponechala vládu nad alpskými přechody.¹⁵¹ Navíc se Madrid s Paříží, bez účasti Říma, roku 1626 sami dohodli na tom, že bývalá papežská provincie Valtellina bude zcela samostatná, jak administrativně, tak soudně. Veškerá papežská opevnění byla vrácena Římu s tím, že je ovšem musí na své náklady zlikvidovat. Tato zkušenost Urbana přiměla k tomu, že již do konce svého pontifikátu nezasahoval do konfliktů mezi katolickými mocnostmi. Všeobecné vojenské přípravy, které probíhaly od roku 1625 po celém státě, souvisely také s budoucí anexí Urbinského vévodství, kde poslední vévoda Francesco della Rovere,¹⁵² který neměl dědice, rozhodl o spojení s papežským státem.¹⁵³ Tato akvizice znamenala bohatou kořist v podobě teritoria plného surovin a přístupu k jaderským přístavům. Urban se obával, že by se mohl objevit problém hlavně ze strany toskánského velkovévody, který si na území činil nároky.

---

che non é buono. Che Dio gli conceda lunga vita. Non pero questi SS.ri Borghesi non restano disgustatissimi, fanno compagnia al Sig. Card.le Borgia, mentre é stato levato quel torrione in faccia al ponte di Alesandro VI. Suo Zio, benche hora spicchi piú un altra Arme di questo Papa Borgia, che stá in faccia pure del Ponte posta sul bastione grande, che si vede benissimo, non pero non temo, che ancor quella presto si habbi da levare (...)“.

Překlad: [„Před pár dny se nechali páni kardinálové Borghese a San Giorgio, společně s knížetem ze Salmony slyšet, že mají přání restaurovat fasádu svatého Petra. Proto bylo nutné odstranit dopisy, které tam byly uloženy v dobách Pavla V. „in honorem Principis Apostolatus“. Ihned jsem nechal odstranit traverzy a vložil jiné dopisy, které ještě není možné vidět. Pravdou je, že nám tento papež zůstane v paměti jako dobrý stavitel, jehož jméno je Urbanus VIII., a na druhé straně Pavel V. Je tedy vidět, že se snaží ze všech sil vylepšit svatou Církev odstraněním toho, co se nelíbí, a opravit to, co není dobré. Ať mu bůh dá dlouhý život. Ovšem páni Borghesiové jsou velmi znechucení. Doprovázeli pana kardinála Borgiu, když byla odstraněna věž z čela mostu Alexandra VI., jeho strýce. Nyní vystupuje druhá paže tohoto papeže Borgiů, jehož socha také stojí v čele na vysokém podstavci tohoto mostu. Nyní je dobře viditelná, ale myslím si, že nepotrvá dlouho, a i ona bude brzy odstraněna (...)“.]

¹⁵¹ Bohumil BAÐURA, *Zápas o Valtelinu a český odboj protihabsburský*, Sborník historický 7, 1960, s. 56-123.

¹⁵² Gino BENZONI, *Francesco Maria II. della Rovere, duca di Urbino*, in: M. Caravale, M. Pavan (edd.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 50, Roma 1998, Online, [cit. 20. 6. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-maria-ii-della-rovere-duca-di-urbino_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-maria-ii-della-rovere-duca-di-urbino_(Dizionario-Biografico)>).

¹⁵³ Luigi SERVOLINI, *Urbino*, in: G. Gentile, G. Treccani (edd.), *Enciclopedia italiana-L' Appendice*, Roma 1937, Online, [cit. 15. 5. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/urbino_res-02b9c1e3-87e9-11dc-8e9d-0016357eee51_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.

Nakonec anexe proběhla bez vojenských akcí. Starý vévoda opustil svůj úřad a přenechal vládu kurii. Připojení provincie probíhalo pozvolna, a ještě v roce 1631 Pietro Matta referoval Dietrichsteinovi o příchodu urbinských vyslanců na audienci k papeži: „*A také se objevili tito vyslanci z Urbina. Byli čtyři a přišli ztvrdit svou poslušnost. Někteří tamní vlastenci z toho jistě budou mít radost. Snad se to děje z boží milosti*“.¹⁵⁴ Po smrti Francesca dela Rovere se teritorium zcela integrovalo a do Urbina byli nominováni papežští legáti. V roce 1636 v ex vévodství Urbino papež vytvořil novou diecézi s hlavním městem Urbanií, které vzniklo na jeho počest spojením měst Castel Durante a Sant Angelo in Vado.¹⁵⁵

V Římě, díky vymření rodu Rovere, politicky posílili Barberini. Světský titul římského prefekta získal Taddeo Barberini.¹⁵⁶ To přineslo nemalé problémy, protože tento muž měl vysoké společenské ambice a za podpory papeže je také okázale prezentoval, s čímž byly spojeny diplomatické roztržky: „*Svatost našeho Pána se v neděli objevila ve Vatikánu a celeburovala mši v kapli. Na zpáteční cestě předala „červený oblek, čepici“ panu Prefektovi, který navzdory některým hlasům šel mezi dvěma kardinály v prefektském obleku. Jistě ne bez zjevného nesouhlasu některých, už jen proto, že jeho úřad není vyšší než úřad knížecích vyslanců. A tito to nemile nesou. Když se potkají, tak dělají, že se neznají. Vyslanci nechápou, proč by měl prefekt požívat takových výhod a chodit společně se dvěma nejvyššími kardinály Aldobrandinim a Barberinim. Myslím, že to bylo dopředu velmi promyšlené. Přesto doufám v budoucí uklidnění situace v kurii*“.¹⁵⁷ Politický rozkol mezi Urbanem VIII. a Španěly přišel po smrti posledního vévody z rodu Gonzaga, rodiny, která byla spojencem Habsburků. Mantova, které vévoda vládnul, byla císařským lénem a Ferdinand II. se rozhodl ji udělit zástupci Filipa IV. Španělského. V opozici proti nim stál Karel I. vévoda z Nevers, jenž podporoval francouzské zájmy a na jeho straně stál i papež. Spojená říšská, španělská

---

¹⁵⁴ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 35-36 (Řím 24. května 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina. „*intanto verranno questi Ambasciatori Urbinati, che sarrano una Caterna á render Ubbedienza, e vedranno la esultat.ne d. alcuni compatrioti, voglia Dio che sia per suo Santo servitio*“.

¹⁵⁵ Ettore RICCI, *Urbania*, in: G. Gentile, G. Treccani (ed.), *Enciclopedia italiana*, Roma 1937, Online, [cit. 10. 7. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/urbania_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.

¹⁵⁶ A. MEROLA, *Taddeo Barberini*, in M. Caravale (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 6, Roma 1994, Online, [cit. 13. 3. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/taddeo-barberini_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/taddeo-barberini_(Dizionario-Biografico)>); M. A. VISCEGLIA, *La città*, s. 140-156.

¹⁵⁷ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 84-85 (Řím 27. března 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*La Sant.á de N.ro sig.re esedno Dom.ca comparso nel Vaticano dove tenne Capella, al ritornare sul diede la Rosa gia benedetta al Ecc.mo Sig.re Prefetto, che forse per dispetto di alcuni fece andare tra doi Card.li in habito Prefettorio, non senza mordicatione d. alcuni, gia che ancora no né accomodata la diferenza con Amb.ri di Principi, e benché si incontrino tal volta non si conoscono, o non si voglian conoscere, pero vogliono inferire che no né questa la strada di accomodarle, mentre li concedono tanta Dignitá d. andare in mezzo á doi Card.li Aldobrandino, é Barberino, pare tengo per certo siá stato fatto con molta premeditatione, e consiglio: tuttavia di spera qualche pace nella Corte per questo, e per altre turbolenze intestine*“.

a savojská vojska obsadila Mantovu a následně i Monferrat. Odvetnou francouzskou akcí byl vpád do Savojska. Následně císařská armáda vyplenila Mantovu. Při tomto vojenském patu a možnosti, že Francii podpoří její další spojenci se císař raději rozhodl podepsat mírovou smlouvu. Mantovu nakonec získal Karel, vévoda z Nevers. Tím se splnilo přání papeže a oslabil vliv Španělů v zemi.¹⁵⁸ Pravdou je, že papežovo chování vůči mocnostem nebylo jednostranné. Pokud by se Francie neadekvátně snažila zvýšit svou moc v papežském státě, byl rozhodnut zakročit v rámci svých možností i proti ní. Kuriální politika během války, a po válce o Mantovské a Monferratské dědictví je netransparentní. I přes veškerou snahu, kterou Urban vkládal do svých nunciů a příbuzných, nedokázal zabránit tomu, aby mezi roky 1630 a 1631 nebyla Mantova vyrabována a poničena císařským vojskem. Na druhou stranu tento vojenský střet nijak nezasáhl teritorium papežského státu. Papežova politika zabránila druhému „sacchegiu“ Říma, ze kterého měl strach.¹⁵⁹ Od třicátých let 17. století se Urban VIII. začal nadmíru obklopotvat vlastní rodinou a příbuznými, kterým nadělil mnoho kuriálních úřadů. Naproti tomu se ještě zvýšil jeho odpor ke španělsko-císařské klíče a o dění v německých zemích se skoro vůbec nezajímal. Generálním správcem papežské kurie se stal Francesco Barberini.¹⁶⁰ Všeobecný vliv tohoto muže se v roce 1632 podstatně zvýšil, když převzal také politické a administrativní záležitosti papežského státu a pro strýce Maffea se stal jeho „alter ego“. Francesco se věnoval hlavně zahraniční politice a vytvořil si paralelní sekretářskou administrativu, která fungovala hlavně proto, aby utajovala různé informace před státním sekretářem Cevou,¹⁶¹ který byl Habsburkům nakloněn. Francesco ve všech svých činnostech favorizoval svého bratra Taddea a celou rodinu Barberini.¹⁶²

Jak jsem již naznačil dříve, Urban se moc nestaral o zaalpské říšské oblasti. Do roku 1632 se zajímal jen o církevní aspekty. Kontroloval rekatolizaci vybojovaných velkých území po roce 1620, díky císařským a katolické lize. Kurie hlídala redistribuci zboží, ale také činnost církevních institucí. Striktně požadovala navrácení původních práv církve. Sledovala katolické normy a vydávala privilegia. V neposlední řadě do zemí vysílala nové řády jezuitů nebo kapucínů jako misionáře. Hlídala se také disciplína a tridentské zákony. Ovšem na rozdíl od

---

¹⁵⁸ L. PASTOR, *Urbano*, s. 19-52.

¹⁵⁹ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.1907/74, fol. 90-92 (Řím 17. července 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

¹⁶⁰ A. MEROLA, *Francesco Barberini*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, Roma 1964, Online, [cit. 23. 3. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-barberini_res-2f2dfbf8-87e7-11dc-8e9d-0016357eee51_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-barberini_res-2f2dfbf8-87e7-11dc-8e9d-0016357eee51_(Dizionario-Biografico)>).

¹⁶¹ Gaspare de CARO, *Francesco Adriano Ceva*, in: M. Caravale (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 24, Roma 1994, Online, [cit. 15. 8. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-adriano-ceva_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-adriano-ceva_(Dizionario-Biografico)>).

¹⁶² G. LUTZ, *Urbano VIII.*, s. 1095-1115.

svých předchůdců nebyl papež ochoten finančně vypomáhat katolickým knížatům v Německu. Po vpádu švédského krále Gustava Adolfa do střední Evropy byl ovšem donucen okolnostmi změnit názor, i když s velkou nechutí, při které obviňoval císaře z neschopnosti: „V Římě se nemluví o ničem jiném než o novinkách z války a jejím průběhu. Věří se, že se štěstí brzy přesune na císařskou stranu. V to se tu věří. Jeho Svatost již rozděluje pomoc, kterou bude posílat a také mnoho dalších knížat se přidá. Také zlato vybrané z orací se pošle jako příspěvek. To je jistě správná cesta k vítězství, pokud však jeho Majestát dá, a nebude nám chtít ublížit, jak se to stalo v případě moru, války, nebo hladomoru.“¹⁶³ V květnu 1632 nominoval tři papežské nuncie, kteří měli podporovat u dvorů v Madridu, Vídni a Paříži společný postup proti švédským heretikům. Byl to ovšem politický nesmysl, protože Francie v té době byla spojencem mnoha protestantských států.¹⁶⁴

Rok 1631 a 1632 byl u kurie ve znamení rozkolu mezi španělskými kardinály a papežem. Pietro Matta referuje o nespokojencích se stavem věcí následujícím způsobem: „Ale se vším respektem k některým z těchto pánů, scházejí se dvakrát týdně. Jednou u nejmenovaného kardinála. Podruhé u svatého Honofria, kde se konají kongregace s nemilými dodatky. Zaměstnanci těchto pánů očekávají jakési budoucí změny. Již byly učiněny jisté postupy. Jeho Svatost pověřila pana biskupa, aby nařídil vydat Bulu proti cizímu Episkopátu, protože neměla na vybranou. Páni španělské kardinálové se nechali slyšet, že jsou tady ve jménu svého knížete, a proto nemohou poslechnout. Nakonec tato Bula nebyla vydána, aby se naši společní nepřátelé nemohli těšit z našich vnitřních rozepří. Někteří projevují potěšení a souhlasí, zvláště pak Capponi“.¹⁶⁵ Na konzistoři v březnu 1632 kardinál Borgia,¹⁶⁶ který se stal

¹⁶³ A. CATALANO, *Zápas*, s. 75-93.

MZA Brno, RAD, kart. 436., inv.č. 1907/74, fol. 82-83 (Řím 6. března 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*In questa Roma non si parla di altro, che di coteste novità di guerra, e de la sua inclinatione, quale si crede habbia da essere trá poco tempo a favor nostro, precipuamente, che qui si crede, e divulga il soccorso che SS.ta haverá da mandare, e molti altri Pri.pi, oltre poi del tesoro dele orationi che si fanno, che certo questa é la vera strada di ottenere vittorie, se pero la M.ta Sua non ci voglia mortificare, come si há veduto con la peste, con la guerra, et una muta, o dolce carestia.*“.

¹⁶⁴ G. LUTZ, *Urbano VIII.*, s. 1095-1115.

¹⁶⁵ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 24-27 (Řím 8. března 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Anzi per il medesimo rispetto alcuni di questi Em.mi solevano due volte la settimana radunarsi hora in Casa di un Card.le, hora in S.to Honofrio per far Cong.ne, aggiuntivi li poco aggratiati, el altrui dipendenti, che trattavano di qualche futuro avvenimento, et si facevano pratiche per VEaldino, che inteso da Monsig.re Vesvovo fece un ordine, che si mandasse in stampa la solita Bolla contra Episcopos non residentes, atteso non poteva per altra strada rimediare. Li SS.ri Card.li Spagnuoli si hanno fatto intendere, che essendo mandati dal loro Prencipe per suo servitio non haverebbero potuto ubbedirla, la onde per non dare in qualche scartata da far ridere gli nostri comuni nemici, non si é mandata piú fuori essa volontà in stampa, alcuni si bene se ne vano d accordo, e particolam.te Capponi.*“.

Luigi CAPPONI-kardinál Pavla V., pokladník papežské kurie a boloňský legát

¹⁶⁶ Giovanni Battista PICOTTI, *Borgia*, in: G. Gentile, G. Treccani (ed.), *Enciclopedia italiana*, svazek 3, Roma 1930, Online, [cit. 12. 9. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/borgia_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.

hlasem španělského tábora u kurie, obvinil papeže z nečinnosti a z likvidace katolictví v říši Urbana VIII. to velice rozlítilo.¹⁶⁷ Tento protest, v mnoha ohledech ne nepodobný vzpouře, vyvolal okamžitou reakci. Urban vykázal veškeré zúčastněné kardinály z Říma. Používal k tomu propagandu a nešťítel se též lhát a používat falešné listiny.¹⁶⁸ Samotný kardinál Borgia byl internován a měl zakázánu veškerou komunikaci.¹⁶⁹

Zvláštní je též papežův rozporuplný vztah k vědcům a astrologům. Projevila se tu jeho nepředvídatelnost. Na jednu stranu se v roce 1629 zúčastnil, za asistence Tomáše Campanelly, astrologicko-čarodějnického rituálu k odvrácení neblahých astrálních vlivů. Na druhé straně neváhal započít proces proti Oraziu Morandimu, opatu ze svatého Prassede, který předpovídal jeho brzkou smrt a bulou z roku 1631 „proti astrologům“, zakázal pod pohrůzkou smrti horoskopy a nekromancii, o čemž nás také informuje agent Matta v dopise Dietrichsteinovi: *“Zajímavé je to, co se nyní děje okolo Breve proti astrologům, kterou řeší jeho Svatost na Kongregaci a vstoupila do popředí zájmu. Byl zde přečten memoriál popření univerzální milosti, s výjimkou Molinea a Macchiaveliho, kteří se zabývají soudní astrologií, odkud je známa manifestační antipatie vůči nim, a proti těm, kdo ještě čtou nějaké jejich knihy“*.¹⁷⁰ V březnu 1632 se dostali do Říma písemné svazky myšlenek světového řádu od Galilea Galilei, který byl rok poté, v červenci 1633, obviněn svatou inkvizicí z vážného podezření z hereze. Zůstávají nezodpovězené důvody, které vedly Urbana k tomu, že mezi červencem a zářím 1632 nechal zabavit veškeré Galileovy sepsané myšlenky. Byly podrobeny přezkoumání a následně církev poslala astrologa před inkviziční tribunál. Maffeo Barberini, ještě jako kardinál,

---

¹⁶⁷ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 84-85 (Řím 27. března 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina *„si sussura che habbino tenuto mano, ho congregato, e disposto di quello si doveva fare dall Card.le Borgia in Consistoro, come si fece polito, di che anco né diedi parte all Em.a Vra. E di più si vá congetturando, che volendo SS.tá mostrarsi huomo indipendente, e che puo, come é vero, se per sorte venisse l.Amb.re di Spagna in Roma, e quell Em.a consequentem.te restarra senza l. Ambasc.a si crede, che forsi patirebbe qualche simile disgusto, che lo facesse andare in Castello, e pero quello non viene per hora, e quando venisse, gli Spagnuoli starebbero sull avviso“*.

¹⁶⁸ L. PASTOR. *Urbano*, s. 15-52.

¹⁶⁹ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 86-87 (Řím 20. března 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina *„non ho cosa di bello circa le novità di per questa volta, percio pressuppongo la Santità di N.ro Sig.re che così ogni essatezza attende a tutte funtioni, et ordinarie, e straordinarie, mostra si bene nell eterno eccidente il sento contra spagnuoli né si puo sacciare di lamentarsi dell sig.re Card.le Borgia, che un Card.le habbia attreccito tanto, come più immed.le soggetto a noi, che al suo Ré, pero quel Em.a si scusa, che há fatto la sola ubbedienza, e nell resto non tocca altro“*.

Překlad: [„Nemám nic dobrého ohledně novinek od kurie. Papež se těší dobrému zdraví a vykonává s přesností své povinnosti, obecné, i zvláštní. Silně se vymezuje vůči Španělům. Stále nadává na kardinála Borgiu, že si dovolil jako kardinál příliš, protože jeho úřad je podržzen papeži, a ne jeho králi. Kardinál Borgia se omlouval, že nedělal nic jiného, než že plnil rozkazy svého pána“]

¹⁷⁰ Tamtéž, fol. 86-87 (Řím 20. března 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina *„quelche sopra cio di curioso m. occorre, é, che SS.tá per alludere al suo Breve contra Astrologos habbia proprio ore nella Cong.ne che si fece avanti di sé a tempo, che fù letto memoriale denegata la gratia universale, havendo fatto eccezione del Molineo, e del Macchiavello, che trattano del. Astrologia Giuditiana: dal che manifestamente si conosce l. Antipatia contro quelli, e contro coloro che anco per dilleto ne leggessero qualche libretto“*.

obdivoval tohoto učence od prvního dne, kdy se s ním setkal v Římě. Později spolu korespondovali a když byl v roce 1615 Galilei obviněn z toho, že je následníkem Koperníka, tak se ho snažil bránit. Ohodnotit, proč se papež rozlítil kvůli jeho spisům je těžké. Zřejmě v nich našel něco, co urazilo jeho ješitnost a autoritu. Nebo ho jiní lidé přesvědčili, že se v textech opakuje heliocentrická doktrína, která byla zakázána a které se v roce 1616 Galilei vzdal.¹⁷¹ Na mezinárodním poli byla jeho snaha o mír v Evropě limitována nechutí zúčastněných stran. Legáti a nunciové, vyslaní papežem do všech stran, měli minimální úspěchy, ačkoliv se snažili být zcela neutrální. Papežovy politické kroky se redukovaly na opakované rituální návštěvy, které měly jen formální výkon a nic neřešily. Časem se začaly zhoršovat také diplomatické vztahy s Francií. V letech 1639-1640 už byly tak špatné, že byl Urban nucen své vyslance stáhnout ze země. Evropská politická situace po zbytek pontifikátu Urbana VIII. probíhala bez účasti římských diplomatů.¹⁷²

Poslední roky Maffea Barberiniho jako papeže jsou ve znamení finančních krizí, které Urbana nutily prodávat kardinálské klobouky. Ty se dostávaly do rukou například bohatých Janovanů a na janovských bankách záviselo přežití celého státu.¹⁷³ Na sklonku svého života papež těžce onemocněl. Zřejmě trpěl vaskulárně-cerebrální trombózou. O tento aspekt papežova života se Matta živě zajímal již od roku 1630. Urbanův zdravotní stav je důležitou informací, objevující se bezezbytku v každém jeho dopise Dietrichsteinovi. Dokonce mám pocit, že někdy v minulosti mohl patřit do lékařského konsilia některého z předchozích papežů, jinak se dá těžko vysvětlit jeho podrobná informovanost. Z jeho výpovědí víme, že papež trpěl silnými bolestmi nohy, což může poukazovat na dnu, nebo podobnou nemoc, která ho často omezovala v pohybu.¹⁷⁴ Stejnými zdravotními indispozicemi trpěl Urban nejen v posledních letech života, ale také ve sledovaném období. Agent si všímá toho, že jeho Svatost zhubla a zešedivěla. Někdy na tom byl tak špatně, že nebyl schopen ani vstát.¹⁷⁵ Lutz první symptomy

---

¹⁷¹ Wolfgang ROD, *Novověká filosofie I.: Od Francise Bacona po Spinozu*, Praha 2001, s. 383.

¹⁷² G. LUTZ, *Urbano VIII.*, s. 1095-1115.

¹⁷³ P. VOREL, *La storia*, s. 19-96.

¹⁷⁴ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 3-4 (Řím 16. listopadu 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Il che anco confirmo hieri l Ecc.mo si. Ambr. Ces.o e che se prima non si há nuova dela sicura partenza SS.ta non é per farlo, né quella Ecc.za tralascierà mentre si há lasciato intendere di non poter far viaggio servendo quella Ser.tá per antica indispositione de la sua gamba, che lo travaglia.*“.

Překlad: [„A také pan císařský vyslanec potvrdil, že původně nejistý odjezd Svatosti opravdu neproběhne. Nechal se slyšet, že nemůže cestovat kvůli svým starým bolestem nohy, co ho pronásledují.“]

¹⁷⁵ Tamtéž, fol. 35-36 (Řím 24. května 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*La Santita di N.ro S.re sin alla futura settimana non sará di ritorno á Roma da Castel Candolfo, dove presuppongo habbi finita la purga solita, che felicem.te é suceduta, benche Mercore le magnatte che si attacco lo trattenessero tutto il giorno a letto per haverlo al quanto travagliato, al suo ritorno forsi se vedranno molti allegri e molti melanconici...*“.

Překlad: [„Svatost našeho Pána se nevrátí z Castel Candolfo do Říma, kde si, jak předpokládám, pouštěl žilou, protože ve středu k ránu ho zasáhli silné bolesti, které ho po celý den zadržovali na lůžku. Až se vrátí, uvidíme mnoho šťastných, ale také mnoho melancholických tváří...“.]

nemoci zasazuje do roku 1635. Z našeho pramene ale víme, že jeho stav se zhoršoval a trpěl častými bolestmi již v roce 1631: „*Svatost našeho pána přijela z Castel Gandolfa. Objevují se různá podezření ohledně zdravotních problémů. Menší katar, co hrozil větším onemocněním. Vyšší teplota, která se později obrátila v bolesti nohy a chodidla.*“¹⁷⁶ Po roce 1639 se díky těmto problémům stále častěji uzavíral před veřejností. Dokonce vynechával i liturgii. Nebyl již schopen sám chodit a nechával se nosit na židli. Ačkoliv papeže na sklonku života jeho současníci označovali jako fyzicky silně zchátralého, intelektuálně byl stále na výši. V roce 1644, těsně před smrtí, již zůstával na lůžku. Zemřel v červenci téhož roku ve věku 76 let. Jeho smrt byla doprovázena sociálními bouřemi římského lidu, který demonstroval svou nenávist a snažil se zničit vše, co Urban za života vytvořil. Když jim v tom bylo zabráněno, alespoň se srocovali a veřejně pálili jeho obrazy.¹⁷⁷ Pokud si papež myslel, že má nástupnictví po své osobě pojištěno díky jím nominovaným kardinálům, velmi se mýlil. Ten, kterého na smrtelné posteli označil za svého následníka, z frakce Barberiniů, dostal jen pět hlasů. Bohatství rodiny nakonec samo stačilo k tomu, aby většina ostatních aristokratů vnímala Barberini jako nebezpečí.¹⁷⁸

Našla by se velká vítězství, dosažená Maffeem Barberinim. Patří sem hlavně rozšíření katolických struktur v dříve protestantských zemích, jako byla Dalmácie, Uhry, Čechy, Morava nebo Irsko. Urban VIII., stejně jako u nás František z Dietrichsteina, je vnímán jako rozporuplná osobnost. Díky své znalosti Francie, kterou později využil ve prospěch Itálie, vlastně vsadil na vítěznou kartu, ze které nakonec celá země více získala, než ztratila. Do paměti Italů se ale spíš zapsal jako někdo, kdo utrácel obrovské částky na zbrojení a z bohatství, kterým Vatikán oplýval, se k obyčejným lidem dostalo velmi málo. Do dnešních dnů se nám po tomto papeži zachoval rozsáhlý fond, který je jen z velmi malé části zpracován. Dosud je částečně prozkoumána politická a církevní činnost a částečně též činnost kulturně-ceremoniální. Z pohledu střední Evropy je Urban VIII. ten, který se nejvíce zasloužil o rekatolizace zemí české Koruny ve 20. a 30. letech 17. století.¹⁷⁹

---

¹⁷⁶ Tamtéž, fol. 68-69 (Řím 1. listopadu 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*La sant.a di nos. Si.re. arrivo da Castel Candolfo, si mescolanno alcuni pochi sospetti di poca sanità, si con qualche pocho di catarro, che minacciava maggior rovina, piú termini di febre, che poi tutto si risolse in dolori di gamba, é nei piede*“.

¹⁷⁷ L. PASTOR. *Urbano*, s. 19-52.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ P. VOREL, *La storia*, s. 19-96.

Římská každodennost a postřehy Pietra Matty

Římský dvůr se ve sledovaném období cítil nadřazený všemu světskému, ať už šlo o knížata či krále, císaře nevyjímaje.¹⁸⁰ Řím byl jedním velkým divadlem, na jehož jevišti se odehrávala celá řada světských i církevních obřadů a ceremonií.¹⁸¹ V tomto mezinárodním prostředí krystalizovala a rozvíjela se problematika předností. Pohled na každodenní život u papežského dvora ukazuje, že tyto spory o přednostní postavení obnášely plánování mnoha úředníků, jejichž povinností bylo předejít jakýmkoliv problémům a nepřístojnostem, které ale byly přes veškerou snahu na denním pořádku. Jde o jeden z nejdůležitějších „rituálů“ kuriálního světa. Můžeme ho považovat za základní kámen společenského života nejen církevního, ale také světského. Za mnohými nepřátelstvími stojí právě špatná interpretace, rozdělení míst u stolů, či přednostní práva audience, které dotčené osoby braly jako smrtelnou urážku, a pro osobní satisfakci byli ochotni nejen zemřít, ale také poslat do války celý svět: „*objevil se problém mezi panem vévodou Cesarinim a jedním papežovým důvěrníkem, který zastává úřad opata, a to ohledně přednosti, protože tento opat ji vyžadoval, díky úřadu, který zastává, ale pak se toho náhle vzdal, (...) to se šeptá*“.¹⁸² Mattovy dopisy jsou plné těchto poznatků. Ve sledovaném období šlo hlavně o to, že tyto zažitě způsoby, a jejich okázalé přehlížení, jsou používány jistými osobami cíleně k tomu, aby svého protivníka urazily a vyprovokovaly k reakci. Za pontifikátu Urbana VIII. šlo o vzájemné hašteření mezi habsburskou a francouzskou klikou u papežského dvora.¹⁸³ Z agentova vyprávění vyplývá, že se tyto spory neobjevovaly jen u osob na vyšším společenském žebříčku, ale máme pramenně dokázáno, že pokud šlo i jen o sváteční průvody městem, tak se škorpil při náboženských procesích celý Řím: „*Mezitím se u chrámu svatého Petra dohadovali umělci*¹⁸⁴ *o přednost v procesí. Dali si přitom pěkně do nosu. Kardinál Barberino nařídil, že mají vyjít tak, jak jsou, a bez zdržování. Říkají, že se chtěli řídit podobným rozhodnutím Valeriana Magni*¹⁸⁵ *, který před několika lety, když byl v Itálii, také rozhodoval v podobné situaci (...)*“.¹⁸⁶ Papež si byl vědom těchto neustálých třenic a tahanic.

¹⁸⁰ M. A. VISCEGLIA, *La città*, s.17-28.

¹⁸¹ Tamtéž, s.20-28.

¹⁸² MZA Brno, RAD, k. 436, inv. č. 1907/74, fol. 57-58 (Řím 6. srpen 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*nacque disturbo tra il sig. Duca Cesarini, et un Cav.re privato, che é Priore, circa dela Precedenza, perché questo la voleva, come piú degno di officio, ma poi tacitam.te cede, cosí Alfriere ando á man dritta, et il Capitano á man manca, che sene barbotto*“.

¹⁸³ M. A. VISCEGLIA, *La città*, s.147-152.

¹⁸⁴ Rituály novověké římské společnosti více: Peter BURKE, *Žebráci*, s. 13-31.

¹⁸⁵ A. CATALANO, *Zápas*, s. 226.

¹⁸⁶ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 84-85 (Řím 27. března 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Mentre in San Pietro si concedeva trá specialí, et altri Artisti dela Precedenza in processione, e si diedero bene sú la testa, il sig. Card.le Barberino mando a dire, che vadino come si trovano, e senza altra*“.

Proto se snažil o to, aby se zjednodušila titulatura mezi duchovními. A začal u nejvyšších míst. Dne 10. června 1630 na tajné konzistoři vyhlásil Urban VIII. dekret, který přepisoval dosavadní titulování všech, kteří chodili v purpuru, bez ohledu na to, jestli byli současně též knížaty. To se týkalo například Františka z Dietrichsteina. Papež se snažil vyřešit schizma a dlouhodobé spory mezi duchovními osobami, které využívaly své světské tituly k tomu, aby ukázaly svou nadřazenost. Nová církevní doktrína chtěla mít všechny své kardinály sobě rovné a tvrdila, že přátelství mezi nimi jde pěstovat jenom v případě, že se mezi sebou navzájem nebudou převyšovat žádnou světskou hodností. Urban se též snažil pozvednout kardinálskou kolej v jednotný sbor, protože považoval hierarchické rozdíly za nebezpečné předpoklady k vnitřním neshodám a nepřátelství. Zákon ovšem vyvolal velký odpor a nesouhlas, a to hlavně u Savojců, Toskánců, Malt'anů či Benátčanů. Tedy převážně u těch knížat, ze kterých se rekrutovali jako kardinálové lidé s vysokými světskými titulaturami. I přes svou tvrdou povahu byl ovšem Maffeo Barberini nucen později tento dekret zmírnit, hlavně kvůli tomu, že roku 1639 se kardinálem stal španělský princ Ferdinand. I tak byl ovšem tento princ kardinál¹⁸⁷ omezen v tom, že všechny ostatní kardinály musel nazývat eminence.¹⁸⁸ Za vším opět stojí již známé spory o přednostní pozice,¹⁸⁹ které zcela ovládaly tehdejší společnost: „*Vyslanec má mnoho sporů. S kardinálem Santa Croce kvůli tituluře „Eminence“, protože mu přinesl dopis s označením „Emerisimo“ republiky. Pan kardinál ho nechtěl přijmout kvůli zákazu, který byl krátce předtím vyhlášen. Tento zákon říká, že nikdo nesmí přijmout dopis s jakýmkoliv jiným titulem, než je povolené, tedy „Eminence“. Benátský vyslanec se rozčílil, a odpověděl, že nechápe, proč nechce přijmout dopis, když ho předtím oslovil jako jeho Eminenci. Pan kardinál mu tvrdě odpověděl a vyslanec rozčileně odhodil psaní na zem. Kardinál Santa Croce ho zašlápl botou a zavřel dveře“.*¹⁹⁰

Mezi každodenní kolorit papežského dvora patřily obřady, svátky a procesí. Matta nám je v mnoha dopisech obšírně přibližuje. Hned v několika pasážích korespondence se můžeme seznámit s přípravami k přijetí uherské královny, kterou byla Marie Anna Habsburská,¹⁹¹

---

contesa: Dicono ad imitatione del Pr.é Magno Cappucino, che fù in Italia l anni a dietro, che fece il simile costi una volta...“.

¹⁸⁷ B. HAMANNOVÁ, *Habsburkové*, s. 102-103.

¹⁸⁸ M. A. VISCEGLIA, *Il cerimoniale*, s. 117-176.

¹⁸⁹ Táž, *La città*, s. 140-147.

¹⁹⁰ MZA Brno, RAD, k. 436, inv. č. 1907/74, fol. 59-62 (Řím 6. září 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Amb.re há molti contrarii, col Card.le Santa Croce per il titolo dell em.a, perché gli portava una lettera col titolo del eme.mo dala Republica, il si. Card.le non la volse per il divieto che fù poco prima fatto niuno dovesse pigliar lé.ra con altro tit. che d em.a, L Amb.re si picco e gli disse, perché V.Si. non vuol pigliar la lé.ra, che prima gli aveva dato dell em.a, M.si. Card.le gli rispose sul sodo, L Amb.re butto la lé.ra in terra, il Card.le la pisto col piedi, e fece serrar la portiéra“.*

¹⁹¹ Jiří FIDLER, *České královny*, Havlíčkův Brod 2004, s. 81-82.

manželka císaře Ferdinanda III. Papež pro ni nechával ve zlatnických dílnách vyrobit nádherné dary: „Svatost našeho Pána se ve Vatikánu, díky Bohu, těší dobrému zdraví. Velmi dobře se vypořádal se všemi těžkostmi tohoto týdne, jako jsou mše, a další funkce. Nechává tajně vyrobit v dílnách lůžko a stoličku pro její Výsost královnu. Je to rukodělná práce ze zlata a stříbra. Pan D. Taddeo bude tyto dary předávat. Měl by během zítřka vyjet do Ancony, ale náš pan kníže nebude moci cestovat, protože je nachlazený. Ale i tak v jeho domě neexistuje žádný důvod k tomu vést tuto skupinu šlechticů a titulovaných. Navíc celý průvod pana D. Tadea má více jak 300 účastníků, kteří jsou všichni nádherně vystrojeni.“¹⁹² Při každém přesunu královny po Itálii vysílal Urban posly a informoval se o všem, co se jí týkalo. Marie Anna vyslala k papeži svého vyslance, který se prezentoval s početným dvorem a svou okázalostí vyvolal rozruch i v ulicích města.¹⁹³ Dalším příkladem života v Římě mohou být každoroční karnevaly, probíhající v měsíci únoru, které byly posvěceny samotným papežem. Patronát nad nimi měli kardinálové k tomu určení, kteří připravovali průvody v maskách a samotný svatý otec se jich obvykle zúčastňoval. Bohužel roku 1631 žila celá Itálie strachem z moru, a to se projevilo i na karnevalovém veselí, které bylo na rozkaz Urbana VIII. omezeno jen na tři dny.¹⁹⁴ Zajímavě agent vystihl oslavy Velikonoc.¹⁹⁵ Ve svátečních dnech se Řím zaplnil návštěvníky ze všech koutů Evropy. Svatý otec obvykle celebroid mši v předem vybrané kapli. Město bylo svátečně vyzdobeno a uklizeno. Procházel jím průvod kardinálů, který následovalo procesí římského lidu. Urban prováděl osobně vizitace a navštěvoval vybrané svatostánky, které podle zvyku

¹⁹² MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 10-11 (Řím 28. prosince 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*La Santità di Nro. Sig.re per la gratia di Dio gode buona salute nel Vaticano con tutte le fatiga di questa settimana di Cappelle, et altre funtioni: há fatto lavorare segretam.te una lettiga, et una Sedia per la M.ta de la Regg.a, supbissima di manifattura, oro, et argento, et il Sr. D. tadeo la presenterá, dovendosi di mani partire per volta d. Ancona, má il nostro Sig.re Pri.pe non portrá partire per li freddi, oltre che in Sua Casa non cé motivo veruno conduce Comitiva di Cav.ri e titolati, che tutta la brigata del Si. D taddeo sará di 300 e piú persone, tutti riccam.te vestiti.*“

¹⁹³ Tamtéž, fol. 18-20 (Řím 18. ledna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Amb.re di quella M. tá hier matina corteggiato da infinito numero de Corteggiani di tutti gli Amb.ri, Card.li Pr.pi, titolati, e privati, corteggio di 125 carozze condotto al aud.a, e poi di mano a mano da tutti gli em.mi, amb.re Cattolico havendo anco cavato fuori una bellissima livrea di stafieri, e paggi, accompagnato da 30 carozze di campagna tutto bell colorato*“.

Překlad: [„Vyslanec této Výsosti se včera ráno objevil před nespočetným dvorem vyslanců, kardinálů, knížat, titulovaných, i důvěrníků papeže. Jeho průvod čítal na 125 vozů a za ním postupně jeli další zúčastnění. Katolický vyslanec nechal obléct své lokaje a sluhy do nádherných livřejí. Doprovázeli dobrou třicítku vozů, které byly velmi pěkně barevně vyzdobeny.“]

¹⁹⁴ Tamtéž, fol. 22-24 (Řím 29. února 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*(...) ottenuto una grand.ma gratia che si possino far maschere tre giorni soli in questo Carnevalle per esser espressam.te state proibite da SS.ta per il sospetto dal contagio, e perché si stia in oratione, e non in bagattelle*“.

Překlad: [„(...) dostal, jak se říká, velkou milost. Masky se mohou používat ve dnech Karnevalu, ale jen tři dny, ačkoliv to bylo jeho Svatosti přísně zakázáno, kvůli strachu z moru. Proto měli všichni zůstat v modlitbách a nehledět na maličkosti.“]

¹⁹⁵ Tamtéž, fol. 30-32 (Řím 12. dubna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

obdarovával hodnotnými dary.¹⁹⁶ Za zmínku také stojí slavnost otevření římských Bran. Při této příležitosti jsou odvolány všechny městské hlídky a stráže, rozsvíceny lampy a vypraveno procesí ke chrámu svatého Petra, kde proběhlo předání daru papeži v podobě nádherně vyzdobené svíce, která je obřadně zapálena.¹⁹⁷ Podobných oslav a svátků jsou desítky a probíhaly celoročně. Samotný Řím se stával v těchto dnech středem katolického světa a hlavním městem všech věřících. Žádný světský panovník ani církevní hodnostář si nedovolil neposlat při těchto zvláštních příležitostech svého zástupce, pokud nebyl schopen se osobně dostavit.¹⁹⁸

Pietro Matta se ve všech popisech papeže, ať osobního, či politického rázu, vyjadřuje nezaujatě a neutrálně. Neprojevuje antipatie ani horlivou náklonnost. A právě profesionalita jeho vyjadřování je nejzajímavějším aspektem, kterého jsem si v jeho korespondenci všiml.

---

¹⁹⁶ Tamtéž, fol. 84-85 (Řím 27. března 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*SS.ta si fece anco vedere con face allegra, et il mercore matina alla Chiesa d. Aracelli dove celebrou messa bassa in rendin.to di gratie, et anco il Giove matina alla Minerva dove diede la dote alle Zitelle che sono state piú quest. Anno, che mai, circa 380 contate, tra le guali, 90, monache. Il giorno poi gode della numerosa processione del Popolo Romano, che porto un belliss.mo stendardo a S.ta Maria Maggiore, et il giorno precedente l.haveva benedetto ad Aracelli*“.

Překlad: [„Svatost se mezitím ukázala a vypadala spokojeně. Ve středu ráno, v Aracelské kapli, celebrouvala mši. Ve čtvrtek ráno to samé u Minervy, kde obdaroval Panny, kterých bylo tento rok více než kdy jindy, tedy zhruba 380, z toho 90 mnišek. Další den se těšil nespočetným procesím římského lidu, nesoucího nádherný transparent ke sv. Marii, který byl den předtím požehnán v Aracelské kapli.“.]

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ M. A. VISCEGLIA, *la città*, s. 17-44.; P. BURKE, *Žebráci*, s. 245-280.

Paolo Savelli, muž mezi Vídní, Madridem a Římem

Pokud Matta ve svých dopisech opakovaně probíral průběh svých jednání u kurie, papežův život, nebo historiky z Říma a Benátek, je nemožné opominout další, nejčastěji zmiňovanou osobnost, kterou byl císařský vyslanec Paolo Savelli, později ve funkci vystřídaný svým bratrem Federicem.¹⁹⁹ Od poloviny 16. století se stal úřad císařského vyslance v Římě velmi důležitým v důsledku rozkolu náboženství právě v německých zemích. Snaha o potlačení hereze donutila obě katolické síly v Evropě, tedy papeže a císaře k tomu, aby koordinovali postup a spolupráci proti společnému nepříteli. Volba římského domácího rodu na tento post měla dlouhou tradici. Proč je nasnadě. Tyto rody byly různými svazky spojeny s papežskou stolicí. Lépe znaly místní prostředí a věděly, jak se v těchto spletutých vztazích pohybovat. Paolo Savelli nebyl prvním z rodiny, kdo zastupoval císaře u papežského dvora. Spojení mezi Habsburky a Savellii fungovalo již od počátku 16. století.²⁰⁰ Rodina Savelli pocházela ze starého aristokratického římského rodu. Jejich vzestup je možné vsadit do 13. století, kdy se na nejvyšších příčkách italského politického života objevili po boku dalších rodin, jako byli Colonnové nebo Orsiniové.²⁰¹ Velký vliv a bohatství přinesly rodině hlavně pontifikáty příslušníků rodu v podobě Honoria III. a Honoria IV.,²⁰² a také senátorství Říma. V Avignonském období se připojili ke Colonnům proti papeži Bonifáci VIII.²⁰³ Zde byli již neodmyslitelně spjati s papežskou kurií a dělili se do čtyř větví-knížata z Ariccie, z Rignana, z Albana a z Palombry. Rodová větev z Palombry se stala nejúspěšnější. Později převzala majetky všech ostatních Savelliovských rodin. Prvním zástupcem této linie byl Jan Battista z Bernardina, kapitán papeže Klementa VII. Později vstoupil do služeb Alexandra VI. jako velitel žoldnéřských pluků. V průběhu 16. století získal jako léno italské Antrodoco, a nakonec se stal vicekrálem v provincii Abruzzo. K jeho potomkům patřili také bratři Paolo a Federico Savelli.²⁰⁴

---

¹⁹⁹ Irene FOSI, *Federico Savelli*, in: R. Romanelli (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 90, Roma 2017, Online, [cit. 10. 9. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/federico-savelli_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/federico-savelli_(Dizionario-Biografico)>).

²⁰⁰ Jiří KUBEŠ a kol., *V zastoupení*, s. 208-245.

²⁰¹ Raffaello MORGHEN, *Orsini*, in: G. Gentile, G. Treccani (edd.), *Enciclopedia italiana*, Roma 1935, Online, [cit. 15. 10. 1918]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/orsini_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.

²⁰² Stanislao da CAMPAGNOLA, *Onorio III.*, in: M. Baldelli, M. Petrocchi (edd.), *Enciclopedia Dantesca*, Roma 1970, Online, [cit. 18. 10. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/onorio-iii_%28Enciclopedia-Dantesca%29/>.

²⁰³ J.W. KOWALSKI, *Encyklopedie*, s. 82.

²⁰⁴ Francesco SANSOVINO, *Origine e Fatti Delle Famiglie Illustri d'Italia*, Roma 2018, s. 156.

Paolo se narodil roku 1571 Bernardinu a Lucrezii Savelliiovým. Již velmi záhy, díky kardinálu Silviovi Savellimu, vstoupil do klientského vztahu u vlivného rodu Aldobrandiniů. Kariéru započal také v jejich vojsku. Bojoval proti protestantům v Uhrách a poté byl představen ve Ferrare papeži Klementu VIII., který ho poslal společně s kardinálem Aldobrandinim do Francie. Zúčastnil se císařských vojenských tažení proti nepřátelům v říši, kde si vysloužil respekt rakouského arcivévody Ferdinanda. S nástupem Pavla V. byl Paolo nominován generálem ferrarské, boloňské a romagnánské armády. Jako spojka mezi Římem a Vídní fungoval od roku 1605. Stal se císařským mluvčím u papežské kurie a doručovatelem důležitých zpráv, které byly mezi Římem a Vídní v tomto období hojné. Sám mocný kardinál Borghese se často obracel na Savelliho v případech, kdy se snažil získat doporučení pro své oblíbence, nebo při potřebě umístit vlastní lidi do papežské administrace. Zde můžeme najít počátky jeho císařské reprezentace v Římě. Díky Savellimu se blíže seznamovala německá šlechta a duchovenstvo s italským prostředím, a naopak mnoho italských šlechticů a náboženských řádů se objevilo v zaalpských oblastech. Navzájem se kulturně obohacovali a nacházeli nové podněty.²⁰⁵ V roce 1607 obdržel titul knížete z Albana, a svatbou s Kateřinou Savelli, z větve ariccijské, spojil tato knížectví, původně rozdělená mezi několika členy rodiny, do svého vlastnictví. O rok později ho bratr Federico vystřídal v roli generála a sám Paolo byl povýšen do hodnosti generálporučíka.²⁰⁶

Savelli byl rozhodnut, po mnoha úspěších při své práci pro habsburskou monarchii, požádat o podstatně důležitější a prestižnější úřad. Možnost se naskytla při příležitosti nástupu Ferdinanda II. na trůn a obediční ambasáda v Římě byla svěřena právě Paolovi. Nyní chyběl jen krůček k tomu, aby se mohl stát císařským vyslancem u papežského dvora. V této otázce se mohl velmi dobře opřít o svého vlivného přítele za Alpami, kterým byl papežský nuncius v rakouském Grazu Erasmus Paravicini.²⁰⁷ Právě tento muž navrhoval Paolovi postup, jak získat od Vídně souhlasné stanovisko. Seznámil také Savelliho s důležitou osobou císařského dvora, Janem Oldřichem z Eggenbergu,²⁰⁸ prezidentem císařské rady.²⁰⁹ V roce 1620 byl Paolo Savelli konečně nominován císařským vyslancem v Římě. Okolo Savelliho se vytvořila hustá síť žadatelů o církevní, šlechtické nebo armádní benefice. Žádosti, které dostával, přicházely nejen z Vídně, ale také z Prahy nebo Madridu. V tomto období se vytvořilo přátelství mezi

---

²⁰⁵ C. MAZZETTI, *Paolo e Federico Savelli*, s. 1856.

²⁰⁶ I. FOSI (ed.M. Caravale), *Paolo e Federico*, s. 158.

²⁰⁷ Giampiero BRUNELLI, *Soldati del Papa. Politica militare e nobiltà nello Stato della Chiesa (1550-1644)*, Roma 2003, s. 220; T. PARMA, *František*, s. 274-280.

²⁰⁸ Anna KUBÍKOVÁ, *Eggenberkové. Z bankéřské lavice na knížecí stolec*, Praha 2016, s. 339.

²⁰⁹ I. FOSI, *La famiglia*, s. 67-76.

Paolem Savellim a Janem Oldřichem z Eggenbergu, který díky své pozici prezidenta císařské rady byl také tím, kdo se nejvíce angažoval při tlumočení císařských přání. Eggenberg se tak stal důležitou komunikační složkou mezi Ferdinandem II. a Savellim.²¹⁰ Vztahy, které se vytvářely díky Savellimu, nebyly samozřejmě jednostranné. Mnoho římských šlechticů, italská aristokracie, preláti, nebo inteligence využívali císařského vyslance jako prostředníka svých proseb, které zasílali k vídeňskému, a dokonce i k madridskému dvoru. Jeho osoba tedy byla střediskem systému žádostí, které zdaleka přesahovaly původní rozsah kompetencí. Stál také za žádostmi o posílení náboženských řádů v Čechách, mezi něž patřili například kapucíni, kteří pracovali na rekatolizaci země. Vše se pro Paola ulehčilo, když byl zvolen kardinálem Antonio Barberini, který řády protěžoval. Kapucíni zaměstnávali císařského vyslance po dlouhou dobu. To, že Paolova práce a výmluvnost v komunikaci s císařskými úředníky byly úspěšné můžeme vyrozumět z toho, že se dotyční později odvolávali na vyslancovi skvělé předešlé služby. Jedním z nich byl například představený pražských minoritů, který děkoval Savellimu za to, že byl přijat u císaře.²¹¹ Paolo Savelli nezapomněl těžit ze svých úspěchů a využíval je k posílení vlastní prestiže. Jeho snem bylo získat Řád zlatého rouna. Trvalo pět let, než byl tímto burgundským rytířským řádem, společně se španělským šlechtickým titulem vyznamenán. K tomu mu velmi dobře posloužil přímluvou sám kardinál Dietrichstein.²¹²

Savelli se v průběhu života pokoušel o převzetí patronace nad císařskými majetky na území Itálie. Pro Ferdinanda II. byl Paolo důležitý v období třicetileté války, kdy opakovaně žádal papeže o pomoc pro katolickou ligu. Ovšem již krátce po Bílé hoře musel dennodenně prosit o audience u Jeho svatosti a zapřísahat ho, aby nezapomínal na své sliby. Bohužel od nástupu Urbana VIII. se karta obrátila a vliv císařského vyslance rapidně upadal. Nový svatý otec se zajímal více o vnitropolitickou situaci. Možná budoucí anexe Urbinského knížectví zcela ovládala papežovu mysl a navíc, vměšování císařských do italských záležitostí v době války o Mantovské dědictví se jeho svatosti vůbec nelíbilo. Kvůli Urbanovi se Paolo Savelli ocitl na rozcestí vlastní kariéry.²¹³ Práce císařského vyslance nutila knížete Savelliho jednat ve jménu císaře v jeho kauzách a utrácet peníze na udržení císařské reputace u římské kurie, která byla čím dál více ovlivněna španělsko-francouzskými problémy. Sám Savelli, z vlastních zdrojů dobře obeznámený o politických představách vídeňského dvora, chápal pochybnosti, které Habsburkové vyvolávali v Římě. Později již byla práce císařského vyslance hodnocena

---

²¹⁰ K postavení Eggenberka na dvoře Ferdinanda II. více: P. MAREK, *Politický vliv*, s.285-317.

²¹¹ I. FOSI, *La famiglia*, s. 132-135.

²¹² T. PARMA, *František*, s. 276-281.

²¹³ C. MAZZETTI, *Paolo e Federico Savelli*, s. 1858-1859.

velmi špatně, a od roku 1628 se mluvilo o jeho odvolání a nahrazení národním vyslancem, který by ve jménu císaře hovořil lépe a nebyl by ovlivněn vlastní rodinou a samotnou kurií. Po Savelliho posledních neúspěších u papeže, kdy žádal o pomoc pro císařské armády a po útoku španělského kardinála Borgii proti politice Jeho svatosti bylo rozhodnuto vyměnit Paola za jeho bratra Federica.²¹⁴ Dne 21. července 1632 oznámil syn Paola Savelliho Fabrizio, že otec zemřel. Jeho bratr Federico prozatímně převzal nedokončené úkoly a vykonával úřad až do roku 1634. Po Paolovi zůstaly obrovské dluhy a mnoho panství musela později rodina odprodat. Odchod této osobnosti předznamenal mocenský pád celého rodu, který postupně ztratil většinu svých staletými vydobytých pozic.²¹⁵

Pietro Matta je jedním z těch, kteří se díky Savelliům vypracoval, a právě u nich získával první zkušenosti. Později byl doporučen kardinálu Dietrichsteinovi jako loajální a spolehlivý pracovník.²¹⁶ V počátcích, tedy do smrti Jaccoma Olivieriho, spolupráce mezi Mattou a Savellim pokračovala. Často se setkávali u kuriálních jednání, kam oba docházeli, často kvůli stejným záležitostem ve jménu olomouckého biskupa. Společně řešili zadané úkoly.²¹⁷ Ale již zde se projevovala Savelliho počínající nespolehlivost, o které víme i v případě císařských záležitostí: „*Pan kníže, císařský vyslanec zatím neměl čas se ukázat, jak mi bylo naznačeno mimo audienci*“.²¹⁸ Vyslanec ztrácel přehled o svých povinnostech a často nebyl k zastížení. Ačkoliv byl očekáván a měl dohodnuté schůzky, či dokonce audience u papeže, nechával se omluvit. Odjížděl z Říma bez udání důvodu, nebo s banálními výmluvami. Při jedné takové příležitosti, kdy Matta nutně potřeboval s vyslancem hovořit se dočkal odpovědi služebníků, že odjel z města na lov.²¹⁹ Kardinál je ale v tomto meziobdobí, kdy již Giacomo Olivieri nebyl schopen vykonávat svůj úřad, na Savellim závislý a nechával ho řešit veškerou agendu. Paolo byl také ten, který měl na starosti agenturní pozůstalost po

---

²¹⁴ I. FOSI (ed.M. Caravale), *Paolo e Federico*, s.160.

²¹⁵ J. KUBEŠ a kol., *V zastoupení*, s. 208-245.

²¹⁶ T. PARMA, *František*, str. 267.

²¹⁷ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 1-2 (Řím 9. listopadu 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina.

²¹⁸ Tamtéž, fol.5 (Řím 23. listopadu 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*il sg.re Pri. Ambre. Cesareo non há per ancora havuto occasione di farsi vedere, conformé mi acceno oltre Aud.za*“.

²¹⁹ Tamtéž, fol.16 (Řím 11. ledna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Mercoledì si compiaque il Pontefice di dichiarare VE. legato conforme l.espetativa, non mancai con ogni diligenza sollecitare la Bolla, p.ché fusse spedita hoggi, ma N.ro Sig. commando dopo, che anco si spedisce una Breve, come si farà, má p.ché sig. Pr.pé Savello alla partenza sua per Posto di caccia, dove si tratenuto tutta questa settimana, si sente disgusto, vero é, che se forse io non portavo hier mattina al sottodatario la copia délla passata Bolla a tempo della legatione dell imp. Matthias, né anco si sarrebbe fatto nula*“.

Překlad: [: „Očekává se, že ve středu bude mít papež to potěšení prohlásit Vaši Eminenci legátem. Udělal jsem vše proto, abych si vyžádal bulu, která by mohla být odeslána dnes. Ale náš pán rozkázal, aby byla odeslána také breve, a to se také stane. Problém je v tom, že se kníže Savelli, který pobýval celý minulý týden na svém loveckém sídle, cítí z průběhu jednání znechucen. Pravdou je, že kdybych nepřinesl včera ráno poddatáři kopii buly z dob legace císaře Matyáše, tak by se stejně nic nevyřídilo.“.]

Olivierim v případě jeho úmrtí. Společně s Mattou se měli postarat o veškeré písemnosti a převzít je do opatrování.²²⁰ Mezi Paolovi poslední úkoly patřilo zajistit pro Dietrichsteina legaci na svatbě Marie Anny Habsburské a Ferdinanda III. I v tomto případě se choval laxně a nebyl u důležitých rozhodnutí, kde mohl intervenovat za kardinála, což je mu Mattou vyčítáno.²²¹ Souběžně s Dietrichsteinovou legací se císařský vyslanec staral o nezbytnou koordinaci průjezdu Marie Anny Habsburské po Apeninském poloostrově: „(...) a další pan kníže, protože se mi zdá, že se věci komplikují, a že se zřejmě stane kurýrem, proto nejdříve přijde na řadu breve od královny (...)“.²²² I přes veškeré výhrady patřil císařský vyslanec k vlivným a ctěným římským osobám, bez kterých by se olomoucký biskup neobešel. Paolo se nestaral jen o kurijní záležitosti, ale spolupracoval s Mattou i na všednějších záležitostech. Zajímavá je událost, která se odehrála na poště. Zmizely dopisy poslané kardinálem a Matta, společně se Savellim, se je snažili vypátrat. Ukazuje nám to, že tehdejší kurýrní služby měly do dokonalosti ještě hodně daleko. V pozdější korespondenci jsem se dozvěděl, že inkriminovanou osobou, která odcizila hledané písemnosti, mohl být zřejmě Lorenzo Olivieri.²²³ Další

---

²²⁰ Tamtéž, fol.10-11 (Řím 28. prosince 1630) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*il sig. Ambr. Savelli m. há mostrata una lé.ra di VEm. questa matina, dove dice, che in caso il Cav.re morisse, che faccia suggellar tutte le scritture, al ché ho assentito, di suggellarle in presenza di duoi Ser.ri di SE. metterle in una Cassa che stia in mio potere, ce la Chiave la tenga S. Ecc.za, et così siamo restati.*“.

Překlad: [: „Pan vyslanec Savelli mi dnes ráno ukázal dopis od Vaší Eminence, kde se říká, že v případě úmrtí Olivieriho má pan Savelli převzít veškerou jeho korespondenci. Proto jsem sesbíral všechny Olivieriho písemnosti a za přítomnosti dvou sluhů pana Savelliho je uzamknul do pokladnice, kterou mám u sebe. Klíče od ní má v držení jeho Excellence Savelli, a tak to zůstalo.“]

²²¹ Tamtéž, fol. 16-18 (Řím 11. ledna 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „(...) et io tutto questo lo faro intendere ad esso sig.re Pr.pe, che dicono vengli questa sera, et hieri doveva andare all Aud.a e non ci fu, e gli anteporro la fretta, che si deve avere in sbrigarsi, e che e negotio che non puo patire un hora piu di delatione poi mi rimettero a S.E. mentre ha messo lui le mani, e consequentem.te non vorra che altri ce le mettano, gli faro intendere anco, che si dela Bolla, come del Breve bisognerà ne resti copia per lo esempio, che potrebbe succedere.

Překlad: [: „(...) a já toto všechno sdělím panu knížeti, který, jak se říká, se objeví dnes večer. Včera měl jít na audienci, ale nepřišel. Vysvětlím mu, že je potřeba začít co nejdříve něco dělat, a že je to věc, která již nesnese odkladu. V případě problému se odkážu k jeho eminenci. Je to on, kdo tuto věc začal řešit, a proto nebude chtít, aby se do toho jiní pletli. Dále mu vysvětlím, že co se týče Buly a Breve, bude potřeba nechat zhotovit kopie jako příklad, který by mohl být do budoucna potřeba.]

²²² Tamtéž „e l altro Il sig.re Pr.pe, perche mi pare che le cose siano tanto alle strette, che ci sarebbe di mestiere di un corriere, accio arrivi prima il Breve de la Regg.a (...)“.

²²³ Tamtéž, fol.20-21 (Řím 1. února 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „Con la mancata per diligenza per trovare le lettere perdute nella folla la settimana passata, che per scostarmi al largo il Mastro di posta nuovo, e poco pratico le consegno a che ce le cerco, e dati mi subito li contrasegni, ho cercato di confirmar la persona delinquente con altri indicii, che havendone, dato raguaglio all Ecc.mo sig.re Pr.pe Savello, mi ordino che eseguisse far diligenze, per il che ho fatto fare un Perquiratur per far cercar la casa all improvviso de gli sospetti, che per le piogge di sera non si ha potuto effettuare di sera, pure non tralasciero di fare ogni comm.to sopra cio con quel rigore, che ne saro comandato, ne si há potuto sapere in casa del sig.re Card.e Vidone et Ald.no chi habbia portate le lettere.

Překlad: [„Zatím se nepodařilo nalézt dopisy ztracené minulý týden, které nový poštmistr předal neznámé osobě na požádání. Okamžitě jsem si řekl o podpisy a ihned se pokusil identifikovat tohoto člověka dalšími stopami, které jsem měl. Informace jsem předal panu knížeti Savellimu, který mi rozkázal celou věc vyšetřit. Nařídil jsem prohledat dům podezřelých. To ovšem nemohlo proběhnout v tentýž večer kvůli dešti. Pokusím se

zmiňovanou akcí, kterou vykonával Savelli pro kardinála, byla pracovní pozůstalost po Olivierim. Savelli měl za úkol zlikvidovat veškerou korespondenci a předat kancelář Pier Francescu Paolimu: „Z mé strany vždy poslechnu a udělám to, co mi Jeho Eminence a Paoli rozkážou. Příští pondělí nebo úterý zničíme po dohodě s panem knížetem písemnosti a dopisy po Olivierim. Kníže byl šťastný, že to Vaše Eminence takto ukončila.“²²⁴ Po této vymezující události, která se odehrála v únoru roku 1631, zprávy o Paolu Savellim v dopisech Matty povážlivě slábnou. Pro Dietrichsteina přestal být jako zpravodaj a přimluvce u kurie důležitý, hlavně proto, že jeho práci nyní zastával podstatně lépe a sebevědoměji Pier Francesco Paoli, který se stal též konzervátorem Říma²²⁵: „Pan Paoli byl potvrzen ve funkci Konzervátora Říma. Jeho Svatost ho má ráda, stejně jako všichni tito páni Barberini“.²²⁶ Později se již o Savellim dozvídáme jen podružnosti. Matta udržoval s knížetem osobní kontakt, informoval o jeho zdraví a referoval Dietrichsteinovi o návštěvách, které u Savelliho zastihl. Také si všímal dění okolo celé rodiny Savelliových a jejich boje o výsadní postavení v Římě, které v tomto období již povážlivě sláblo.²²⁷ Paolo stále plnil své úkoly císařského vyslance, ale vymizeli zmínky o úkolech pro Dietrichsteina.²²⁸ Později onemocněl a přestal se ukazovat i na veřejnosti. V roce

---

vyšetřit tuto záležitost s největší přísností, pokud to budu mít na starosti. Bohužel nebylo možné zjistit v domě pana kardinála Vidoreho a Aldobrandiniho, kdo mohl tyto dopisy přinést.“]

²²⁴ Tamtéž, fol. 22-24 (Řím 29. února 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „io dalla mia parte ubbediro, et non faro altro da quello S.E. et Paoli ordenarono, sendo restati in appuntam.e di bruggiar le sritture, e lettere di Cau.re lunedì o martedì prossimo col S.re Principe, che si é rallegrato molto che VE. habbia determinato cosí questo fatto.“

²²⁵ Michele FRANCESCHINI, *I conservatori della Camera Urbis: Storia di un'istituzione. Il Palazzo dei Conservatori e il Palazzo nuovo in Campidoglio: Momenti di storia urbana di Roma*, Roma 1996, s 19-27.

²²⁶ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol. 45-46 (Řím 5. července 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „il Sig. Paoli e stato confirmato Conservatore di Roma, é Nro. Sig.re gli vuol bene assai, come anco tutti SS.ri Barberini“.

²²⁷ Tamtéž, fol.33-34 (Řím 8. března 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „Sopra il Principato di Venafro, e Contado di Celano lasciato dala b.m. del sig. Pr.pe Peretti sono molti gli pretendenti, gli ss.ri Orsini, che hanno mandata fuori in stampa una cessione fatta a loro dala sig.ra Duchessa dela Ricua, gli Ss.ri Savelli, che non vogliono pregiudicare alli figli de essa s.ra Duchessa che non ha potuto cedere altro che le sue raggioni. Et il sig.re Abbate Peretti che anco ci si aiuta, ben che forsi lo faccia ad herendo dala parte de ss.ri Savelli, et pero li loro commissarii che andorno in Regno a pigliar il possesso sono stati carcerati, et impediti da gli ufficiali di quel Regno, la cui Reg.a Cam.a si há riservata la Auctorità di mettere in possesso a chi volerá, che pero credo non senza qualche lunga lite finira cotesta pratica.“

Překlad: [: „Ohledně knížectví Venafro a hrabství Celano, osiřelé úmrtím manželky pana knížete Perettiho, existuje mnoho nástupců. Páni Orsiniové, kteří vydali tiskem oficiální odstoupení v jejich prospěch paní hraběnkou z Ricui. Páni Savelliové, kteří nechtějí předjímat rozhodnutí, protože tato paní hraběnka vyslovila jen svůj názor. A pan opat Peretti, který je zřejmě stoupencem Savelliů (...) Věřím, že se to neobejde bez dlouhých hádek.“]

Venafro-správní celek v provincii Isernia, který po rodu Perretiů získali Savelliové

Celano-správní celek v provincii Aquila, který po rodu Perretiů získali Savelliové

²²⁸ MZA Brno, RAD, kart. 436, inv.č. 1907/74, fol.42 (Řím 14. června 1631) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „hier matina il S. Pr.pe Savelli ando all. Aud.a ord.ria, et al Venerdi hebbe straor.ria, non si parla altro, che di queste turbulenze di Germania“.

Překlad: [: „Včera ráno šel pan kníže Savelli na běžnou audienci ke svatému Otcí. V pátek bude mít zvláštní audienci. Nemluví se o ničem jiném než o těch turbulencích v říši.“]

1632 byl již zastupován bratrem Federicem, a to i v komunikaci s Mattou. Agent v tomto roce o Paolovi nepodařoval skoro žádné zprávy. Pokud o něčem referoval ohledně rodiny Savelliových, šlo vždy o Federica.²²⁹ Ten se snažil zabránit úpadku a udržet ztrácející pozice, a to především vůči Orsiniům, což vyvolalo mezi oběma rody spor: „*Dnes se měl rozhodnout spor mezi pány Savellii a pány Orsini. Ve středu prvního o tom budeme mít zprávy*“.²³⁰ Naposledy se zmínil o Paolu Savellim v červenci 1632, a to je také poslední pramen, který mám k dispozici. Matta v něm psal, že Savelli je na tom tak špatně, že se očekává jeho úmrtí každým dnem.²³¹

Paolo byl po celý život věrným služebníkem rakouských a španělských Habsburků. Snažil se je podporovat nejen na vojenském poli, ale také na kolbišti politickém. Za to si získal prestiž, moc a vděčnost císaře. Ovšem na sklonku života začal přehodnocovat své ideje. Cítil, že velmocenská politika Španělů, císařských a Francouzů je ve své podstatě jednostranná a jde jim především o prospěch svůj a svých království. Ačkoliv se s Maffeem Barberinim v mnoha věcech neshodl, v jedné byli zajedno, a to, že by se měli více starat o svou zemi a lid. Paolo těžce nesl vpád císařských armád do Itálie, drancování a vyplenění Mantovy.²³² Celé sledované období je touto katastrofou z října 1630 poznamenáno.²³³

---

²²⁹ Tamtéž, fol.86-87 (Řím 20. března 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*Si crede, che il sig.re Duca Savelli sarà presto di ritorno, non so con che buone sodisfattioni, chi la dice in un modo, e chi in un altro.*“.

Překlad: [„*Věřím, že se pan vévoda Federico Savelli brzy vrátí. Nevím ovšem s jakým uspokojením. Někdo říká něco, a druhý něco jiného.*“]

²³⁰ Tamtéž „*Hoggi si doveva decidere la lite tra gli SS.ri Savelli, e SS.ri Orsini, Mercore primo n. haverremo qualche notizia*“.

²³¹ Tamtéž, fol.92 (Řím 17. července 1632) Pietro Matta Františkovi z Dietrichsteina „*il sig. Pr. pé Savelli stá maliss. e quasi disperato de Medici*“.

Překlad: [„*Pan kníže Savelli je na tom velmi špatně a lékaři jsou zoufalí.*“]

²³² I. FOSI *Dizionario*, Online, [cit. 20. 5. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-savelli_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/paolo-savelli_(Dizionario-Biografico)>).

²³³ C. MAZZETTI, *Paolo e Federico Savelli*, s. 1861-1862.

V MZA Brno, v rodinném archivu Dietrichsteinů existují prameny, které by mohly lépe osvětlit problematiku posledních let života Paola Savelliho ve službách Františku z Dietrichsteina. Jde o velmi dobře zachovalou korespondenci Savelliho z Dietrichsteinem, která může být zajímavá, protože se dochovala oboustranně díky státnímu italskému archivu v Římě, kde se nachází Savelliho korespondence s Dietrichsteinem.

Dopisy Paola Savelliho Dietrichsteinovy viz: MZA Brno, RAD, kart 442, i.č. 1909/27, f. 1-92.

Dopisy Dietrichsteina Paolovi Savellimu viz: ASR, Arch. Giustiniani, Armadio unico Savelli, busta/vol.88/II.-95/II.

Závěr

Italské měštské prostředí bylo velmi specifické. Přítomnost špiček katolického náboženství ovlivňoval život v Římě a tím ho odlišoval od jiných středisek novověké Evropy. Pietro Matta nepatřil k místní aristokracii a ani nepocházel z bohatších kruhů měšťanské společnosti. Jeho rodina ale byla dostatečně solventní, aby mladému Mattovi umožnila studium lékařství. Jistě nepatřil ke špatným studentům. Musel mít ve svém oboru úspěch, jinak by si ho nevšimla rodina aristokratických Savelliů, pro kterou pracoval. Nemůžu se také ubránit dojmu, že ve své minulosti musel mít nějaké vazby na papežský dvůr. Mohl například patřit do lékařského kolegia některého z předchozích papežů, protože jinak si nedokážu vysvětlit rychlost, s jakou se vžil do role agenta kardinála z Dietrichsteina. Při své práci se setkával jak s nejvyššími hodnostáři, tak s jejich služebníky, od kterých se snažil získávat informace, či dojednat obchody, nebo tlumočit prosby k rukám svatého otce. Jistě mu velmi pomohlo počáteční doporučení Jaccoma Olivieriho, kterého po krátkou dobu v roce 1630 zastupoval. Později si vytvořil vlastní síť vztahů a informačních kanálů. V římské hierarchii bylo dovoleno mnoho, ale do blízkosti papeže se přeci jen mohli dostávat jen vyvolení. I přesto je Matta nadále výborně informován o každém jeho kroku. Je možné, že se znal z minulosti s kleriky, kteří osobně sloužili Urbanovi a neměli problém o něm referovat jiným. Otázkou je, zda to dělali z přátelství, nebo za úplatu. Zvlášť podrobně je zpraven o papežových cestách. Přesně věděl, co Urban VIII. dělá, nebo s kým hovoří, což nám ukazuje, že někdo z blízkého okruhu svatého otce patřil k jeho informátorům. A právě díky Mattově profesnímu zaměření máme k dispozici podrobné zprávy o zdravotním stavu Urbana VIII. Je nutné podotknout, že nejen lékaři měli přesné zprávy. O tento aspekt života papeže se živě zajímali také další římské spolupracovníci patřící k Dietrichsteinově agendě, tzv. gazetisté, kteří pro kardinála obstarávali kurijské noviny a které Matta na jeho rozkaz zaměstnával. Další zajímavostí je jeho informovanost o dění z celého prostoru italského poloostrova, nebo dokonce z oblastí Itálie blízkých, jako byla například Malta. Je jisté, že se sám na výzvědné činnosti podílel. Sháněl zprávy v přístavech nebo u jiných, jemu známých agentů, v domácnostech kardinálů, vyslanců, nebo španělských, či italských šlechticů. Kardinál Dietrichstein by nemohl být tím, za co ho historie považuje, bez své rozsáhlé sítě agentů. V Římě se objevoval jen sporadicky, při zvláštních příležitostech, jako byla konkláve, či jako vyslanec císaře. Většinou ale za něho mluvili agenti, kteří se rekrutovali ze všech vrstev obyvatelstva, od římských měšťanů, po aristokraty. Ti všichni byli základním kamenem úspěchu olomouckého biskupa. Objevovali se ve jménu kardinála při všech

liturgických svátcích. Hlavním úkolem byla prezentace patrona. Snažili se neustále připomínat jeho existenci, což je v politice zásadní. Nikdo nesmí zapomenout, že jste stále přítomen, i když tam nejste. Přes veškerou snahu a peníze, které Dietrichstein utrácel, se často dostával do prekérních situací. Matta v dopisech popisoval každodenní nepříjemnosti, se kterými se u kurijských úřadů setkával. Přebujelá vnitřní správa papežského dvora vytvářela prostor pro úplatkářství. Stejně problémy vidíme i dnes v demokratických zřízeních. Kardinálové, střídající se ve funkcích, se navzájem často ignorovali, a i jejich úřednický aparát byl zcela neinformovaný. Agenti tak ztráceli minulé vazby a vznikala prodleva, než byli schopni navázat nové. Samozřejmě, že to stálo nemalé finanční prostředky. Olomoucký biskup by nikdy nedokázal udržet dlouhodoběji svůj správní aparát bez pozdějších rozsáhlých konfiskací majetku protestantů na Moravě. Před rokem 1620 se Dietrichsteinova finanční situace často stávala nezvladatelnou, a to i přesto, že měl k dispozici příjmy z nesčetných svěřených církevních úřadů. Jednou byl dokonce donucen rozpustit svůj domácí knížecí dvůr, jen aby udržel své závazky po celé Evropě. Sám Matta se na počátku své kariéry ještě snažil získat od Dietrichsteina dlužné částky, které zdědil po Jaccomu Olivierim. Můžeme tedy v několika slovech shrnout, že role agentů byla zásadní a klíčová k tomu, aby jeden člověk, jakkoliv mocný, dokázal vytvořit a udržet mýtus o své jedinečnosti. Kardinál Dietrichstein byl jistě neobvyklá osobnost. Měl jasnou představu, co chce, a jakými prostředky toho chce dosáhnout. Stál na vrcholu pyramidy, která se rozrůstala již bez jeho přičinění.

Popis událostí, tak jak je vidí Pietro Matta, je dost omezený a jednostranný. Projevuje se to například v pohledu na osobnost Paola Savelliho, jehož portrét nastíněný v dopisech Pietra Matty je neúplný a nepřehledný. Existují ovšem prameny v MZA Brno, v rodinném archivu Dietrichsteinů, které by nám mohly lépe osvětlit tuto problematiku. Je ovšem nutné podotknout, že se dochovala též korespondence Dietrichsteina se Savellim, a to ve státním archivu v Římě. Pohled na papežský dvůr a kardinálovu římskou agendu v tomto období nepovažuji za dostatečný. Bez rozsáhlého pátrání v komunikaci mezi Pier Francescem Paolim a olomouckým biskupem není možné správně odpovědět na otázky, které vyvolalo studium Mattových dopisů. Zdá se, že právě Paoli je klíčovou osobností, o kterou by se měl opřít další výzkum na toto téma. Zcela chybí zprávy o císařském vyslanci v době, kdy Pier Francesco Paoli převzal agendu Dietrichsteina v Římě. V tomto ohledu je Pietro Matta méně relevantní zdroj. Přes veškeré pochybnosti, které vyvolalo bádání v agentově korespondenci, si myslím, že jeho slova jsou věrná a autentická. Byl očitým svědkem své doby, a proto považuji jeho vyprávění za přínosné a umožňující lepší pochopení všedních skutečností novověké společnosti.

Resumé

This bachelor thesis offers an insight into the world of ordinary people who did not play any major part in the history of humankind. People who lived for their day-to-day matters. The fact that we know their names can be attributed to pure historical coincidences due to which we can learn more about the benefits that they brought to lives of their considerably more famous employers. Pietro Matta, a Roman agent of Cardinal Francis of Dietrichstein, is exactly one of those.

In the first chapter, I tried to describe Pietro Matta, an agent, as a person. Afterward, the key figure is introduced – Cardinal Francis of Dietrichstein. A handsome number of scientific monographs has been written about him, therefore I only summarized the information and presented it in a reduced form. The relationship between the two is described according to its projection into their correspondence. What is also introduced in this chapter is the framework of agency work. The main advantage was that Matta was a beginning agent, so I could describe his professional progress from the very first steps. From the start of the relationship, it is apparent that Matta tried to be perceived as best as he possibly could by Dietrichstein. I tried to give the reader an idea of the economic aspects of the operation of the agency apparatus, which is very well explained in Matta's letters. Not only personal courier services, but also the developing, state-funded postal services are described. I tried to graphically show how the agency apparatus dealt with unexpected events such as absence or sickness of an agent. In addition, the conditions in which Dietrichstein's Roman agents lived are described. The chapter ends with the view of the personal level of the relationship that developed between Matta and his Olomouc patron.

In the second part of the thesis, the character of Pope Urban VIII. is introduced together with his influence on European history. First, it was necessary to familiarize the reader with the life of this man. I tried to mediate what Pietro Matta wrote about the pope and the importance of those pieces of information for the Olomouc bishop. I find out that Matta's description of events followed the same, probably pre-arranged, pattern. In the letters, Matta described the daily routine of the pope or the extensive reconstruction of not only military but also sacral and secular buildings. That influenced not only Rome but also the whole papal state. Furthermore, the agent quite minutely uncovered an attempt to depose the pope between 1631 and 1632. In the next part of the second chapter, I shifted my attention to Roman oddities and curial

environment, of which our agent was a part. I started by a brief description of the papal curia and its operation. I found out that it was an issue that bothered the pope himself as he tried to unify titulatures and restrict the influence of secular titles. Again, it was Matta who ultimately revealed to me the influence of agents in the papal court. Moreover, I partly analysed Roman everydayness, ordinary lives of people, the influence of critical events on Roman society, the development of postal services or ordinary celebrations and holy days. I bid farewell to the Latin-speaking world of the first third of the 17th century in the chapter devoted to one of the pivotal characters of Francis of Dietrichstein's agency world. The person is Paolo Savelli, a Roman prince and, during the observed period, also an imperial emissary sent to the papal court. I tried to briefly familiarize the reader with the character and the history of the whole house. His role within the agency system is described as well. I found out how he managed to combine his work for the emperor with his responsibilities towards Dietrichstein. Savelli's gradual change of life priorities, his critical view of the contemporary situation and his sudden death that came during the period that I studied form a symbolical conclusion to this chapter.

The analysis of historical sources leads me to the belief that the Italian urban environment was very specific and dramatically different from the rest of Europe, mainly in comparison with Catholic monarchies. Personally, I am convinced that Cardinal Dietrichstein would never have been able to become the person that he is considered to have been without his extensive network of agents. He traveled to Rome sporadically, only for special occasions such as conclave or as an emissary of the emperor. Usually, he was represented by his agents who were both ordinary Romans and aristocrats such as the house of Savelli. All these people were the pillars of the Olomouc bishop's success. They acted on his behalf during all liturgical holy days and their main responsibility was his presentation. They tried to remind others of his existence, a practice absolutely essential in politics. Everyone had to understand that he was there even when he was not. That shows us the importance of agents in one person's, no matter how powerful, effort to create and maintain the myth of their uniqueness. Cardinal Dietrichstein certainly was a unique character. He had a clear vision of what he wanted and by what means he wanted to achieve it. He stood on top of a pyramid which was expanding even without his contribution. He quickly recognized strengths of people and treated those people with affection and courtesy, with which he enthralled them and they absolutely identified with their patron. Dietrichstein was a pioneer in using townsfolk – half a century earlier than Louis XIV. and one hundred years earlier than the monarchs of the Enlightenment. After researching historical sources, I have come to the conclusion that Pietro Matta's description of events is rather limited and one-sided. His view of Savelli's character is incomplete and unclear. In Moravian

Provincial Archive – in Dietrichstein’s family archive – there are sources that could help to illuminate this issue. It is the correspondence between Savelli and Dietrichstein. It is well-preserved also due to the fact that it is available in both directions. Savelli’s letters to Dietrichstein are deposited in the Central Archives of the State in Rome. Also, Matta’s view of the papal court and Dietrichstein’s Roman agency during this period is not sufficient. Without extensive research of the communication between Pier Francesco Paoli and the Olomouc bishop, it is impossible to correctly answer the questions that arose during the research of Matta’s letters. It is Paoli who could uncover Savelli’s actions after Olivieri’s death and Paoli’s takeover of the office. In this respect, Pietro Matta represents a less relevant source. In spite of doubts that emerged while researching the agent’s correspondence, I reckon that his words are accurate and authentic. He was an eyewitness of his time and that is why I consider his narration a beneficial contribution to better understanding of the everydayness of modern society. Matta was definitely influenced by his environment, but his opinions are lively and nothing like those of present-day historians. He experienced everything that he talks about and knew the age that we are so pleadingly trying to describe to today’s society.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

- MZA Brno, RAD, kart. 436, inv. č. 1907/74, fol. 1-91.

Edice

- AMALDI, Girolamo, CARAVALE, Mario, MARTINA, Giacomo (edd.). *Enciclopedia dei Papi*. Roma, 2000.
- GHISALBERTI, Alberto Maria, PAVAN, Massimiliano, CARAVALE, Mario, ROMANELLI, Rafaele (edd.). *Dizionario biografico degli italiani*. Roma, 1964-2017.
- GENTILE, Giovanni, TRECCANI, Giovanni (edd.). *Enciclopedia italiana*. Roma, 1930.

Literatura

- BALCÁREK, Pavel. *Kardinál František Ditrichštejn 1570-1636. Gubernátor Moravy*. České Budějovice, 2007.
- BAĎURA, Bohumil. *Zápas o Valtelinu a český odboj protihabsburský*. Sborník historický 7, 1960, s. 56-123.
- BURKE, Peter. *Žebráci, šarlatáni, papežové: Historická antropologie raně novověké Itálie; Eseje o vnímání a komunikaci*. Jinočany, 2007.
- CARDELLA, Lorenzo. *Memorie storiche de cardinali della Santa Romana Chiesa*. Svazek VI., Roma, 1793.
- CATALANO, Alessandro. *Zápas o svědomí. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu (1598-1667) a protireformace v Čechách*. Praha, 2008.
- ČERNUŠÁK, Tomáš-MAREK, Pavel. *Vztahové sítě španělských a papežských diplomatů u císařského dvora na pozadí krize z let 1608-1609*. ČČH 115, 2017, s 1075-1097.
- ČORNEJOVÁ, Ivana, KAŠE, Jiří, MIKULEC, Jiří, VLNAS, Vít. *Velké dějiny zemí koruny české VIII*. Praha, 2008.
- EVANS Robert J. W., *Vznik habsburské monarchie 1550-1700*. Praha, 2003.

- FOSI, Irene. *La famiglia Savelli ed la rappresentanza imperiale a Roma nella prima metà del Seicento*. Roma, 2017.
- FRANCESCHINI, Michele. *I conservatori della Camera Urbis: Storia di un istituzione. Il Palazzo dei Conservatori e il Palazzo nuovo in Campidoglio: Momenti di storia urbana di Roma*. Roma, 1996, s. 19-27.
- HAMANNOVÁ Brigitte. *Habsburkové: Životopisná encyklopedie*. Praha, 1996, s. 408.
- KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře. Česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640-1740*. Praha, 2018, s. 208-245
- KUBÍKOVÁ, Anna. *Eggenberkové. Z bankéřské lavice na knížecí stolec*. Praha, 2016, s. 339.
- KYBAL, Vlastimil. *Jindřich IV. a Rudolf II.*, Praha, 1907, s. 125.
- MAREK Pavel. *Die Rolle der spanischen Klienten aus den Reihen des boehmischen und mahrtschen Adels bei der Lösung des Bruderzwist*, in Václav BŮŽEK (ed), *Ein Bruderzwist im Haus des Habsburg (1608-1611)*, Opera historica 14, České Budějovice, 2010.
- MAREK, Pavel. *Politický vliv Španělska a papežského státu na císařském dvoře Ferdinanda II.* ČČH 126, 2007, s. 285-317.
- MAREK, Pavel. *Ve službách císařovny. Jana z Pernštejna ve světle své korespondence uložené v archivu vévodů z Alby*. ČČH 114, 2016, s. 919-939.
- MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie (1500-1700)*. Praha, 2004.
- MAZZETTI, Cecilia. *Paolo e Federico Savelli, ambasciatori dell imperatore. Scambi artistici e musicali tra Roma e Vienna nella prima metà del Seicento*, in: José Millán Martínez-Manuel Rivero Rodríguez (coords.) *La dinastia de los Austria, Las relaciones entre la monarquía católica y el imperio*, Madrid, 2011, vol. III., s. 1837-1866.
- PÁNEK, Jaroslav. *Renesanční dvůr olomouckého biskupa: Obecné a zvláštní rysy*. In: Václav Bůžek (ed.), *Život na dvoře a v rezidenčních městech posledních Rožmberků*, České Budějovice 1993, s. 167-175. (= Opera historica 3).
- PARMA, Tomáš. *František kardinál Dietrichstein a jeho vztahy k římské kurii: prostředky a metody politické komunikace ve službách moravské církve*. Brno, 2011.
- PARMA, Tomáš. *Putování jednoho kardinálského klobouku*. ČČH 115, 2017, s. 384-407.
- PASTOR, Ludwig, MERCATI, Angelo, CENCI, Pio, *Storia dei Papi dalla fine del Medio Evo*, svazek XIII, Roma, 1931, s. 19-52.

- PETROCCHI, Massimo, *Roma nel seicento*, Bologna 1970.
- REIBITSCH, Robert. *Matyáš Gallas*. Praha, 2012.
- SANSOVINO, Francesco. *Origine e fatti delle Famiglie illustri d'Italia*. Roma, 2018.
- VISCEGLIA, Maria Antonietta. *La città rituale. Roma e le sue cerimonie in età moderna*. Roma, 2002.
- VISCEGLIA, Maria Antonietta. *L'cerimoniale come linguaggio politico*. Roma, 1997.
- VOLKER, Reinhardt, *Il prezzo del pane a Roma e la finanza pontificia dal 1563 al 1762*, in: Maria Antonietta Visceglia (ed.), *Dimensioni e problemi della ricerca storica*, svazek 2, Roma, 1990, s. 109-135.
- VOREL, Petr. *La storia della piastra d'argento di Urbano VIII. l'attività della zecca romana sul finire del pontificato di Urbano VIII. e il catalogo dettagliato delle piastre d'argento pontificie degli anni 1634-1644.*, Roma, 2013. (= Biblioteca dell' Istituto Storico Ceco di Roma, sv. 2).
- VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna: Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čecha a Moravy*, Praha, 1999.
- VOREL, Petr. *Velké dějiny zemí Koruny české VII*. Praha, 2005.

Internetové odkazy

- BENZONI, Gino, *Francesco Maria II. della Rovere, duca di Urbino*, in: M. Caravale, M. Pavan (edd.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 50, Roma 1998, Online, [cit. 20. 6. 2018]. URL:< [http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-maria-ii-della-rovere-duca-di-urbino_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-maria-ii-della-rovere-duca-di-urbino_(Dizionario-Biografico)>).
- CASTRONOVO, Valerio, *Scipione Borghese Caffarelli*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 12, Roma 1971, Online, [cit. 4. 3. 2018]. URL:< [http://www.treccani.it/enciclopedia/scipione-borghese-caffarelli_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/scipione-borghese-caffarelli_(Dizionario-Biografico)>).
- DA CAMPAGNOLA, Stanislao, *Onorio III.*, in: M. Baldelli, M. Petrocchi (edd.), *Enciclopedia Dantesca*, Roma 1970, Online, [cit. 18. 10. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/onorio-iii_%28Enciclopedia-Dantesca%29/>.
- DE CARO Gaspare, *Francesco Adriano Ceva*, in: M. Caravale (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 24, Roma 1994, Online, [cit. 15. 8. 2018].

URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-adriano-ceva_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-adriano-ceva_(Dizionario-Biografico)>).

- FOSI, Irene, *Federico Savelli*, in: R. Romanelli (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 90, Roma 2017, Online, [cit. 22. 9. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/federico-savelli_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/federico-savelli_(Dizionario-Biografico)>).
- GUARINI, Elena Fasano, *Pietro Aldobrandini*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 9, Roma 1960, Online, [cit. 13. 4. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-aldobrandini_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/pietro-aldobrandini_(Dizionario-Biografico)>).
- KOLLER, Alexander, *Gregorio XV.*, in: G. Amaldi, M. Caravale, G. Martina (edd.), *Enciclopedia dei papi*, Roma 2000, Online, [cit. 2. 2. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/gregorio-xv_%28Enciclopedia-dei-Papi%29/>.
- LANDINI Piero, *Monferrato*, in: G. Amaldi, M. Caravale, G. Martina (edd.), *Enciclopedia italiana*, Roma 1934, Online, [cit. 17. 4. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/monferrato_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.
- LUTZ, Georg, *Urbano VIII.*, in: G. Amaldi, M. Caravale, G. Martina (edd.), *Enciclopedia dei papi*, Roma 2000, s. 1095-1115, Online, [cit. 16. 2. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/urbano-viii_%28Enciclopedia-dei-Papi%29/>.
- MEROLA, Alberto, *Antonio Barberini*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 6, 1964, Online, [cit. 23. 3. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/antonio-barberini_res-2e82527b-87e7-11dc-8e9d-016357eee51_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/antonio-barberini_res-2e82527b-87e7-11dc-8e9d-016357eee51_(Dizionario-Biografico)>).
- MEROLA, Alberto, *Francesco Barberini*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 6, 1964, Online, [cit. 23. 3. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-barberini_res-2f2dfbf8-87e7-11dc-8e9d-0016357eee51_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/francesco-barberini_res-2f2dfbf8-87e7-11dc-8e9d-0016357eee51_(Dizionario-Biografico)>).
- MEROLA, Alberto, *Taddeo Barberini*, in: M. Caravale (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 6, Roma 1994, Online, [cit. 19. 7. 2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/taddeo-barberini_\(Dizionario-Biografico\)>](http://www.treccani.it/enciclopedia/taddeo-barberini_(Dizionario-Biografico)>).
- PAPINI Roberto, *Gian Lorenzo Bernini*, in: G. Gentile, G. Treccani (edd.), *Enciclopedia italiana*, Roma 1930, Online, [cit. 20. 5. 2018].

URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/gian-lorenzo-bernini_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.

- RUSSO, Rosario. *Urbano VIII. papa*, in: G. Gentile, G. Treccani (edd.), *Enciclopedia italiana* Roma, 1937, Online, [cit. 24. 4. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/urbano-viii-papa_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.
- PICOTTI, Giovanni Battista, *Borgia*, in: G. Gentile, G. Treccani (edd.), *Enciclopedia italiana*, Roma 1930, Online, [cit. 12. 9. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/borgia_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.
- RICCI, Ettore, *Urbania*, in: G. Gentile, G. Treccani (edd.), *Enciclopedia italiana*, Roma 1937, Online, [cit. 10. 7. 2018]. URL:<http://www.treccani.it/enciclopedia/urbania_%28Enciclopedia-Italiana%29/>.
- RODINO, S.P.V., *Cresti Domenico detto il Passignano*, in: A. M. Ghisalberti (ed.), *Dizionario biografico degli italiani*, svazek 30, Roma 1984, Online, [cit.15.5.2018]. URL:<[http://www.treccani.it/enciclopedia/cresti-domenico-detto-il-passignano_\(Dizionario-Biografico\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/cresti-domenico-detto-il-passignano_(Dizionario-Biografico))>.
- SANFILIPPO, Matteo, *Leone XI.*, in: G. Amaldi, M. Caravale, G. Martina (edd.), *Enciclopedia dei Papi*, Roma 2000, s. 270, Online, [cit. 15.10. 2018]. URL: [http://www.treccani.it/enciclopedia/leone-xi_\(Enciclopedia-dei-Papi\)/](http://www.treccani.it/enciclopedia/leone-xi_(Enciclopedia-dei-Papi)/)>.

Seznam zkratek

ASR: Archivio di Stato di Roma

arch.: archiv

fol.: folio

kart.: karton

MZA: Moravský zemský archiv

RAD: Rodinný archiv Dietrichsteinů